

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA TÜRK POLİS TEŞKİLATI (1923-1938)

Dr. Ali DİKİCİ*

ÖZET

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla hemen her kurumda yaşanan ilerleme, yenileşme ve çağdaşlaşma çabaları Türk Emniyet Teşkilatı'nda da kendini hissettirdi. Uzun ve yıkıcı bir savaş döneminin ardından yeni bir devletin kurulması ve hedeflenen çağdaşlaşma seviyesine ulaşma sürecinde, Türk Polisinde bazı yenileştirme ve düzenleme çalışmaları kaçınılmaz olarak görüldü. Gerek geçmiş yılların olumsuz etkilerini gidermek gerekse ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara cevap verebilmek için Cumhuriyet Hükümetleri Polis Teşkilatı'nda bir takım reform çalışmaları başlattı. Polisi nitelik ve nicelik olarak arzulanan seviyeye getirme, polisi ilgilendiren mevzuattaki eksiklikleri giderme, polis teşkilatını yeniden yapılandırma, polis eğitimindeki kaliteyi artırma gibi belli başlı konularda odaklanan bu yenileştirme çalışmaları, bu makalede ele alınan ana konular olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Emniyet Teşkilatı, Türk Polisi, Polis Eğitim Kurumları.

TURKISH POLICE ORGANIZATION IN THE FIRST PERIOD OF TURKISH REPUBLIC (1923-1938)

ABSTRACT

Innovation and modernization efforts following the foundation of Turkish Republic in 1923 accelerated reform steps in Turkish Police Organization as in other institutions. Modernization efforts going hand in hand with newly emerged Turkish state after a long and destructive period rendered some fundamental steps inevitable to reorganize the Turkish Police. Turkish governments have launched some reforms to eliminate the bad effects of the past and to meet the new requirements. So this article concentrates on the reform activities focused on the enhancement of police from quantity and quality aspects, rewriting the police legislation, reorganization of police organization, increasing the quality of police training during the early Republican Era (1923-1938).

Key Words: Republican Era, Police Organization, Turkish Police, Police Training Schools.

* 3. Sınıf Emniyet Müdürü, Eskişehir Polis Meslek Eğitim Merkezi.

Giriş

Bu yazının amacı, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla hemen her kurumda yaşanan ilerleme, yenileşme ve çağdaşlaşma hareketlerinin Türk Emniyet Teşkilatı'ndaki yansımalarını incelemektir. Milletçe verilen büyük bir Millî Mücadele'nin ardından kurulan genç Cumhuriyet'te uzun yıllardır devam eden savaşların yol açtığı yıkıcı etkileri Emniyet Teşkilatı'nda da görmek mümkündür. Bu bağlamda makalede; Emniyet Teşkilatı'nın Osmanlı'dan miras aldığı en temel sorunlar, mevcut şartların emniyet teşkilatını nasıl etkilediği, suçla mücadele eden güvenlik güçlerinin nasıl bir yapılanma içerisinde olduğu, bu dönemde gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin, özellikle de 1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun, Emniyet Teşkilatı'nın yeniden yapılanması konusundaki oynadığı önemli rol, merkez ve taşra teşkilat yapılanmaları, polis eğitim-öğretim kurumları, polisin görev ve yetkileri, teşkilatın personel politikaları, polisi nitelik ve nicelik olarak iyileştirmek üzere eğitim konusunda yürütülen çabalar, bu dönemde diğer dönemlerden farklı olarak önemli bir sosyal kırılma yaşayan Türk toplumunda savaşın getirdiği yeni suç olgularının polis teşkilatını nasıl bir değişime zorladığı, yetersiz araç ve personel ile suçlarla mücadele etmek zorunda kalan Emniyet Teşkilatı'nın İkinci Dünya Savaşı öncesi nasıl bir durumda bulunduğu incelenmektedir.

Bu inceleme şu açıdan önemlidir: Türk Emniyet Teşkilatı, Türkiye'nin son birkaç yüzyılda geçirdiği modernleşme hareketlerine paralel olarak önemli aşamalar kaydetmiş ve günümüzde uluslararası arenada ağırlığı olan bir kurum olma hüviyetini kazanmıştır. Teşkilatın günümüzde ulaştığı bu seviyeyi, sürekli yenilenen ve profesyonelleşen yapısını daha iyi gözlemleyebilmek için Cumhuriyetin ilk yıllarında içinde bulunduğu durumu ve o dönemde atılan önemli adımları özellikle de yasal düzenlemeleri incelemek yararlı olacaktır.

1. Türk Polis Teşkilatı'nın Genel Durumu ve Polisin İmajı

a) Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında ve Millî Mücadele'de Türk Polisi

Osmanlı döneminde iç güvenliğin sağlanmasında 19. yüzyıla kadar ordu-asker ağırlıklı bir yapılanmanın olduğu görülmektedir. İlk defa 1845 yılında Türk Emniyet Teşkilatı bağımsız bir teşkilat olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bundan sonraki süreçte de uzun yıllar asayiş ve güvenliğin sağlanmasında polisin yanı sıra ordu fiili olarak görev yapmıştır. 1907 yılında ilk "Polis Nizamnamesi" yayınlanmış ve polisin görev ve yetkileri, teşkilatlanması çalış-

ma usulleri gibi konular belirlenmiştir. İttihat Terakki'nin iktidara gelmesiyle Polis Teşkilatı'nın güçlendirilmesi yönünde ciddi adımlar atılmıştır. Özellikle merkezi bir polis teşkilatı oluşturarak tüm teşkilatı denetim altında tutmaya çalışan İttihat Terakki yöneticileri, İmparatorluğun bu en çalkantılı ve uzun yüzyılımı badiresiz atlatabilmek için polisi yoğun bir şekilde çalıştırmıştır. 1913 yılında çıkarılan "Dâhiliye Nezareti Teşkilat Nizamnamesi" ile Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin görevi açıklanmış ve Dâhiliye Nezaretine bağlı olduğu belirtilmiştir. Osmanlı'nın son döneminde iç güvenliğe ilişkin hizmetler "Umum Jandarma Kumandanlığı", Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti" ve "İstanbul Polis Müdüriyeti-i Umumiyesi" olmak üzere üç teşkilat tarafından yürütülmeye çalışılmıştır.¹ Ancak iç güvenlik teşkilatlarındaki bu çok başlılık, asayiş ve güvenliğin istenilen düzeyde sağlanmasını engellemiştir. Ayrıca yaşanan uzun ve yıkıcı savaş dönemi iç güvenlik konusundaki bu olumsuzluğu daha da artırmıştı. Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde ülkede iç güvenliğin sağlanmasında büyük bir zafiyetin doğduğu ve polis teşkilatının neredeyse yok olma noktasına geldiği görülmektedir.

TBMM'nin kuruluşundan iki ay sonra 24 Haziran 1336 (1920) tarihinde Millî Polis Teşkilatı kurulmasıyla birlikte, birisi İstanbul'da Osmanlı Hükümetine bağlı diğeri Ankara'da Millî Hükümete bağlı iki ayrı Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü görev yapmaya başlamıştır. Polisteki bu iki başlılık, ancak Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra giderilebilmiştir. İstanbul'daki Emniyet Genel Müdürlüğünün 1922 yılında kaldırılmasından sonra, 24 Şubat 1923'de İstanbul Polis Müdüriyeti-i Umumiyesi de kaldırılarak yerine Ankara'daki Emniyet Umumiye Müdürlüğüne bağlı ve il teşkilatı düzeyinde İstanbul Polis Müdürlüğü ihdas edilmiştir.² Ankara'daki teşkilat, günümüz Emniyet Genel Müdürlüğü'nün karşılığı olan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti olarak, İstanbul'daki teşkilat ise İstanbul Polis Müdürlüğü (İl emniyet müdürlüğü) görevini sürdürmeye başlamıştır. Böylece Mondros Mütarekesi ve Kurtuluş Savaşı koşullarının Anadolu'da ortaya çıkardığı ikili polis sistemi ortadan kaldırılarak merkezi bir polis teşkilatı kurulmuştur.

b) Cumhuriyetin İlk Yıllarında Polis Teşkilatı'nın Genel Durumu

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni Türkiye Cumhuriyeti, personel, araç-gereç ve yasal düzenlemeler açısından zayıf ve

¹ İsmail Metin, "Polis Örgütünün Görevleri ve Yapısı", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: VI, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s. 1638.

² Halim Alyot, **Türkiye'de Zabit, Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum**, Kanaat Basımevi, Ankara 1947, s. 606.

etkinliğini yitirmiş bir polis teşkilatını devralmıştır. 1918 yılında İstanbul ve diğer vilayetlerde toplam 6635 polis görev yapmakta iken,³ Millî Mücadele esnasında polis sayısının gittikçe azaldığı ve 1923 yılında toplam polis sayısının 4143'e düştüğü görülmektedir.⁴ Emniyeti Umumiye Müdürü de dâhil merkez teşkilatında sadece 31 personel bulunmakta idi.⁵ İllerdeki polis teşkilatları da merkez teşkilatı gibi oldukça yetersiz bir durumdaydı. Birçok ilde polis teşkilatının başında komiser sınıfı polis amirleri görev yapmaktaydı. Bazı kazalarda ve doğu vilayetlerinin bazılarında polis kuruluşu mevcut değildi. Cumhuriyet döneminde polisle ilgili ilk ciddî yasal düzenlemenin yapıldığı 1932 yılına kadar, artan iş yükü ve yeni gelişmelere paralel olarak personel sayısında bir artışın olmadığı, aksine bütçe mülahazalarından dolayı bazı yıllarda azalma olduğu görülmektedir⁶.

Tablo – I⁷

Cumhuriyetin kuruluşundan 1932 yılına kadar görev yapan polis sayısı

Yıllar	Polis Sayısı	1 polise düşen vatandaş sayısı
1923	4.143	661
1924	4.250	678
1925	4.464	677
1926	4.040	780
1927	4.198	786
1928	4.210	803
1929	4.214	821
1930	4.210	836
1931	4.040	891
1932	3.800	968

³ Ahmet Nihat Dündar, "Kuruluş, Gelişme, Değişme", **150. Kuruluş Yıldönümünde Türk Polisi**, EGM Yayınları, Ankara 1995, s. 27; Başka kaynaklar Misak-ı Millî sınırları içindeki polis sayısını 5660 olarak vermektedir. Bkz. Hikmet Tongur, **Türkiye'de Genel Kolluk**, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara 1946, s. 251–252; Hüseyin Gülçiçek, **Emniyet Teşkilatı Hakkında Hükmüt Politikaları (1920–1950)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1990), s. 44–45.

⁴ Cevdet Demirbaş, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Polis Teşkilatı", **Polis Dergisi**, Yıl: 11, Sayı: 43, (Ocak-Şubat-Mart 2005), s. 148–149.

⁵ Alyot, **a.g.e.**, s. 606.

⁶ 1930'lu yıllara kadar polise ait yeterli yasal düzenlemelerin olmaması ve polisin eğitimi konusunda yaşanan aksaklıklar göz önüne alındığında, incelediğimiz dönemde ülkede görev yapan polis sayısını sağlıklı olarak belirlemek zordur. Döneme ait kaynaklardaki sayılar arasında da çelişkiler mevcuttur.

⁷ Demirbaş, **a.g.m.**, s. 148–149.

Ancak polis karakollarının eksikliğine ve personel yetersizliğine rağmen görevli polis amir ve memurları, görev yaptıkları merkez veya mevki-lerin muntikasına yerleşmiş, mahallesini ve semtini tanıma başarısını göstermiş kimselerdi. Sayılarının az olmasının yanında, polisiye uygulama taktikleri de modern değildi. Ancak, bu hizmetleri yerine getirirken taviz vermez bir davranış biçimi sergilediklerinden dolayı, suçlular polisten çok korkardı⁸.

Cumhuriyetin ilk yıllarında polisin içinde bulunduğu olumsuz durum sadece sayısal yetersizlikten kaynaklanmıyordu. Türk polisinin Millî Mücadele'nin kazanılması için gösterdiği özverili çalışmalara karşın, Cumhuriyet'in ilk yıllarında jandarmayla birlikte halk nezdinde itibar ve güven sorunu yaşadığı ve halk ile polis arasında bir kopukluk yaşandığı anlaşılmaktadır⁹.

Bu olumsuzluğun en önemli sebeplerinden birisi Millî Mücadele yıllarında hükümetin çeşitli nedenlerden dolayı eşkıyayı kullanmasıdır. Bir yandan, bir çeteyi yok etmek için başka bir çeteyi kullanırken, diğer yandan bizzat bu çeteleri halktan silah toplamak bahanesiyle kullanıyordu¹⁰. Bu şekilde önce silahlı gücünden istifade edilen, ancak daha sonra ellerindeki silahları müsadere edilemeyen insanların, güvenlik güçlerine katılmaları suretiyle pasifize edilmesi stratejisi izlenmiş, bu ise polis ve jandarmadaki yozlaşmanın en önemli nedeni olmuştur¹¹.

Polis hakkında oluşan bu olumsuz kanaatin bir diğer önemli sebebi de Millî Mücadele'ye destek olmayan, karşı çıkan, yabancı devletlerin yanında yer aldıkları için cezalandırılan veya yurtdışına sürülen bazı polislerdi. Lozan barış görüşmeleri sırasında; Millî Mücadele aleyhine faaliyet gösterdikleri, düşman devletlerle ve İstanbul Hükümeti ile işbirliği yaptıkları gerekçesiyle af kapsamı dışında tutulan ve Bakanlar Kurulu tarafından adları tespit edilerek yurt dışına sürgüne gönderilen “Yüzellilikler” arasında 13 tane de polis vardır.¹² Bu polislerin yanısıra bağımsız bir Kürt devleti

⁸ Burhan Felek, “Geçmişte Asayiş Meselesi”, **Polis Emeklileri Polis Dergisi**, Yıl: 24, Sayı: 298, İstanbul 1975, s. 21–22.

⁹ Ferdan Ergut, **Modern Devlet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği**, İletişim yayınları, İstanbul 2004, s. 306.

¹⁰ Ergut, **a.g.e.**, s. 307.

¹¹ Ergut, **a.g.e.**, s. 306.

¹² Tahsin Ünal, “Cumhuriyetin İlanından Sonra Yurt Dışına Sürülen 150'likler”, **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı: 18 (Şubat 1969), s. 18–21; Kamil Erdeha, **Yüzellilikler Yahut Millî Mücadele'nin Muhasebesi**, Tekin Yayınevi, I. Basım, İstanbul 1998, s. 224–230.

kurmak için faaliyet gösteren Kürt Teali Cemiyeti'nin en önemli şahısları arasında yer alan¹³ ve İstanbul'da yabancı devletlerin istedikleri tevkifleri itirazsız yaparak işgal kuvvetleri emniyet komiseri Fransız Binbaşısı Scaldi'nin emrinde maiyet memuru gibi vazife gören İstanbul Polis Müdür-i Umumisi Miralay Halil Nedim,¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ni devirerek milletin arzusu hilâfına bir hükümet kurmaya çalışmakla suçlanan Yeşil Ordu Cemiyeti'nin üyeleri arasında bulunan Kütahya polis memurlarından Artin¹⁵ bu olumsuz tabloda göze çarpan bazı polislerdir.

Bütün bu nedenlerle, polis ve jandarmanın, aynı zamanda bir savaş dönemi olan yeni bir rejimin kuruluş döneminde geri plânda kaldıkları söylenebilir.¹⁶ Ancak büyük bir kurtuluş mücadelesinin ardından kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin hemen her kurumunda olduğu gibi Emniyet Teşkilatı'nda da bu tür olumsuzlukların mevcut olması normaldi. Ayrıca polisteki bu olumsuzluğun tek sebebi Millî Mücadele yıllarından kaynaklanmıyordu. Polis teşkilatında yaşanan nitelik sorununun bir diğer sebebi ise, polisliğe müracaat edenlerin eğitim ve kültür seviyelerinin halkın istek ve taleplerini karşılamaktan uzak bir yapıda olmasıydı. Eskiden olduğu gibi cumhuriyet döneminde “polise, ancak millet mekteplerinde okuyup yazmak öğrenebilen insanlar gelmekte idi. İlk tahsilliler bile, polis mesleğine, başka sahalarda iş bulamayacak kadar zayıf oldukları takdirde müracaat ederlerdi. Orta tahsilli memleket çocukları ise, polis mesleğini akıllarından bile geçirmezlerdi”¹⁷. Bunun yanı sıra polisin baskıcı karakterinin ve yolsuzlukların, Türk olmayan unsurların polis teşkilatında görev yapmasından kaynaklandığı gerekçesiyle 1926 yılında bir kabine toplantısında Dâhiliye Vekâleti'nin tüm gayrimüslim memurlarının Türk unsurlarla değiştirilmesine karar verilmiştir¹⁸.

Polisin yetersizliği sadece elemanların nitelik olarak istenilen seviyede olmamasından kaynaklanmıyordu. Mevcut kadro yeni ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelmişti. Cumhuriyetle birlikte büyük bir gelişme gösteren devlet yapısı, sınaî, ekonomik ve malî konularda başlayan yeni gelişmeler

¹³ Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, Cilt: I, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayını, Ankara 1973, s. 132.

¹⁴ “Kimdir bu polis müdürü”, **İstiklal Harbi Gazetesi** (8 Haziran 1919), No.22.

¹⁵ Ergün Aybars, **İstiklâl Mahkemeleri (1920–1927)**, I-II, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1988, s. 63.

¹⁶ Ergut, **a.g.e.**, s. 313.

¹⁷ Alyot, **a.g.e.**, s. 655.

¹⁸ Ergut, **a.g.e.**, s. 323.

polise yeni birçok vazifeler yüklemeye başlamıştı¹⁹. Ülkede işçi sayısının artması, ulaşım araçlarının çoğalması, yeni silahların geliştirilmesi, devrim karşıtlarının faaliyetleri polisin görevlerini artırmış ve ağırlaştırmıştı.

Polisin teşkilat olarak yeni rejimin kuruluş dönemindeki bu düşük konumu, daha sonraki dönemde kendisini algılama biçimini derinden etkilemiş ve sonraki yıllarda iyileştirme çabalarının gündeme gelmesine neden olmuştur. Çünkü daha önceleri, polis, yalnız kanun ve nizamların emrettiği hususların çerçevesi içinde basit yöntemlerle görevini yaparken, zamanın ve dönemin getirdiği yeni şartlar karşısında olgun, tecrübeli ve uzmanlaşmış unsurlardan oluşan bir polis teşkilatını kurmak gerekiyordu.

c) Türk Polis Teşkilatı'nı Yenileme Çabalarının Yurt Dışı Boyutu

Bu çerçevede poliste öngörülen bilimsel ve teknik alandaki yenileştirme çabalarını başlatmak üzere gerçekleştirilen yasal düzenlemelere geçmeden önce, polislikteki profesyonelleşme çabalarının uluslararası boyutuna göz atmakta yarar vardır. Birinci Dünya Savaşı'ndan beri Türkiye'nin yakın ilişki içerisinde bulunduğu Almanya ile bu ilişkilerini, Cumhuriyet döneminde birçok alanda olduğu gibi polislik konusunda da devam ettirdiği ve Türk polisinin Alman polisinin tecrübelerinden yararlanmaya çalıştığı görülmektedir. Örneğin, Türk hükümeti, 17 Mayıs 1931 tarihinde Alman Dışişleri Bakanlığı'na bir yazı yazarak, Türk polisine modern polislik teknikleri konusunda eğitim vermek üzere, tecrübe sahibi ve tanınmış uzman bir polisin gönderilmesini talep etmiş ve söz konusu uzmana, seyahat masraflarının dışında ayda 700 TL. ücret ödeyerek emrine bir tercüman verileceği belirtilmiştir.²⁰ Benzer şekilde Avusturya'dan Frederik Ramah (sic.)

¹⁹ **Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yılığ**: 1944–1945, Başbakanlık Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayını, Yayın No: 10, Ankara 1945, s. 127.

²⁰ Cemil Koçak, **Türk-Alman İlişkileri (1929–1939)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 42. Cumhuriyetin ilk yıllarında yayınlanan Polis Mecmualarında Almanya'nın yanı sıra diğer Avrupa ülkeleri polis teşkilatı hakkında bilgilendirici makaleler de yayımlandığı ve yabancı polislerin uygulamalarından yararlanılmaya çalışıldığı görülmektedir. “Prusya Polis Teşkilatı”, (Yıl)1926/(Sayı)193–195; “Romanya Polis Kanununa Bir Nazar”, 1926/196; J. Lraul, “Zabıta-i Adliyeyi Bahriye”, Fransız Jandarması Hakkında Bilgi”, 1926/193-204; “Beynelmilel Polis Konferansına Dair Pek Mühim Bir Rapor”, 1926/205; L. Fiyo, “Zabıta-i Ahlakiye'ye Dair Pek Mühim Bir Eserden Tercüme ve İktibaslarımız”, 1928/222; Raymon B. Fostik, “Avrupa Polis Sistemleri”, 1931/260; “Ecnebi Memleketlerin Polis Teşkilatı Hakkında Muhtasar Malumat”, 1931/261; Wladyslaw Sobolewski “Varşova Hükümet Polis Laboratuvarından”, 1932/270; “Viyanasıy Zabıtasının Tarihesi”, 1933/277; “İngiltere'nin Hükümet Merkezi Olan Londra Zabıtasında Yeni Teşkilat”, 1933/281; “Amerika Polisi Suçluları Nasıl Yakalar”, (Çev: İzzettin Eraydın) 1935/301; “İnsbruk Polis Kurumu”, 1936/304; “Macar Polis Teşkilatı”, 1938/312; “Amerika Birleşik Devletlerinde 1937 Senesinin İlk Üç Aya Ait Cinai Vaziyet”, 1938/313. Bu arada

ve Edmond Haydenfeld (sic.) iki uzman polis eğitim vermek üzere ülkeye gelmiştir²¹.

Türkiye sadece Alman uzmanları getirtmekle kalmadı, kendi polisini de yurt dışına göndererek tecrübe ve eğitimlerini artırmaya çalıştı. 1920’li yılların sonları ve 1930’lu yılların başlarında özel anlaşmalarla birçok Türk polisi Almanya ve Avusturya’ya eğitim amacıyla gönderildi. Örneğin Türkiye’nin Berlin Büyükelçiliği’nden 15 Ekim 1931 tarihinde Alman Dışişleri Bakanlığı’na yazılan bir yazıda, Berlin Polis Enstitüsü’nde amelî ve nazarî olarak meslekî zabıta-î fenniyeyi tahsil etmek üzere Berlin’e gelen İhsan Bey’in okula kabulü için gerekli girişimlerin yapılması rica edilmektedir²². Benzer şekilde, 1935 yılında Emniyet İşleri Umum Müdürü İbrahim Şükrü Sökmensüer ve Laboratuvar Şefi Dr. Mecit Günerdem, diğer ülkelerdeki polislik konusundaki teknolojik gelişmeleri yerinde görmek üzere yurt dışına gitmiştir²³. Bu gezi ileride Emniyet Teşkilatı’nda atılacak önemli adımlar için bir basamak teşkil etmiştir. 1937 yılında çıkarılan 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nun hazırlanmasında bu heyetin İsviçre Polis Teşkilatı ile ilgili yaptığı incelemelerin büyük tesiri olmuş ve Sökmensüer bu kanunun çıkarılması için büyük bir gayret göstermiştir²⁴. Ayrıca bu kanunun öngördüğü şekilde 1937 yılında Ankara Polis Enstitüsü’nün açılması bu gezinin olumlu sonuçlarından birisi olmuştur.

Polis Mecmuası ile ilgili parantez açmakta yarar var: İlk defa 1 Temmuz 1913 tarihinde yayınlanmaya başlanan Polis Mecmuası, Milli Mücadele yıllarında da ara vermeden 1924 yılına kadar İstanbul’da yayın hayatını sürdürdü. Bkz. Derviş Okçabol, **Zabıta Tarihi**, III. Kitap, Polis Enstitüsü Neşriyatı, Ankara, 1940, s. 210. Cumhuriyet döneminde Polis Mecmuası’nın Latin harfleri ile yayınlanmasına devam edildi ve dünyadaki polisiye gelişmeler takip edilerek modern polislik uygulamaları, uluslararası toplantılar ve diğer etkinlikler hakkında teşkilat mensuplarını bilgilendirici yayınlar yapıldı. Polis Mecmuası’nın adı 1936 yılında “Polis Dergisi” olarak değiştirildi. 1937 yılına kadar çeşitli birimlerce yayınlanan derginin yayın görevi 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu gereğince açılan Polis Enstitüsü’ne devredildi.

²¹ Alyot, **a.g.e.**, s. 607. 1928 yılında Türkiye’ye gelen Heidenfeld, Polis Mecmuasında bir çok makale yayınlarak Türk Polisini bilgilendirmeye çalışmıştır: Edmond Heidenfeld, “Fenni ve Mihaniki Vesaiti Zabıta”, (Yıl)1929/(Sayı)334-338; “Son Asrın Emniyet Hizmetinin Hali Hazır Hedefi”, 1929/239-241; “Daktiloskopi Dersleri (Olayların aydınlatılmasında parmakizinin önemi)”, 1930/243; “Casusluk”, 1931/253.

²² Koçak, **Türk-Alman İlişkileri (1929–1939)**, s. 42.

²³ Fevzi Erdoğan, “Milli Mücadele ve Cumhuriyetin Kuruluşunda Türk Polis Teşkilatı”, **Çağın Polisi**, Yıl: 8, Sayı: 85, Ocak 2009, s. 26.

²⁴ **Cumhuriyetin 50. yılında İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Kuruluşu: Tarihi Gelişimi, Görev ve Yetkileri ve 1923–1973 Çalışmaları**, II. Kitap, EGM Yayınları, Ankara 1973, s. 67.

Bunun yanı sıra Türk Polis Teşkilatı, uluslararası özellik taşıyan suç ve suçlularla daha etkili, sürekli ve süratli bir şekilde mücadele edebilmek amacıyla, Atatürk'ün imzasını taşıyan 8 Ocak 1930 tarih ve 8761 sayılı kararname ile İnterpol'e, (Uluslararası Polis İşbirliği Merkezi) üye olmuş²⁵ ve o tarihten itibaren de İnterpol içerisinde aktif olarak rol almıştır.

Bütün bu girişimlerden öte, Polis Teşkilatı'nda iyileştirme amacıyla atılan en önemli adım, polisle ilgili bir takım yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi olmuştur.

2. Polis Teşkilatı'nın Kuruluş, Görev ve Yetkilerini Düzenleyen Yasal Değişiklikler

Cumhuriyetin ilk yıllarında diğer kurum ve kuruluşlarda önemli değişimler yaşanırken, polislikle ilgili yasal düzenlemelerin ertelendiği ve Osmanlı döneminde çıkarılan mevzuatla polisin görevini devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir²⁶. Önceki bölümde vurguladığımız ve Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından, polisin içinde bulunduğu daha doğrusu polisin kendini içinde bulduğu olumsuz şartlar, polislik üzerine politika üretip teşkilatı hedeflenen seviyeye getirme çabası gösterecek ehil kadroların eksikliği,²⁷ Cumhuriyetin ilk on yılında polislikle ilgili ciddi adımların atılmasını ve köklü yasal düzenlemelerin yapılmasını engellemiştir. Bu olumsuz manzarada ülkenin içinde bulunduğu kötü şartların ortadan kaldırılması ve aciliyet gerektiren diğer konuların ivedilikle ele alınmasının, kurulan hükümetlerin kısa ömürlü olmasının ve İçişleri Bakanlarının kısa süreli görev yapmalarının da payı büyüktür. Bunun yanı sıra hükümetler, ülkenin ve rejimin geleceğini tehdit eden iç ayaklanmalarla uğraşırken kullandığı güvenlik güçleri²⁸ ile ilgili değişiklik ve reform düşüncelerini belli bir süre ertelemek durumunda kalmışlardır. Bunun bir sonucu olarak, 1907 ve 1913 tarihli Polis Nizamnameleri, Millî Mücadele süresince ve Cumhuriyetin ilanından sonra da uzun süre yürürlükte kalmıştır.

²⁵ Bu kararnamenin orijinal metni için bkz. Emniyet Genel Müdürlüğü, İnterpol Daire Başkanlığı Web Sayfası, <http://www.egm.gov.tr/interpol/turkce/turkint2.htm>, 05.12.2008.

²⁶ Bu uygulamanın bir yansıması olarak polis örgütünün İttihat Terakki döneminde kurulmuş olan otoriter yapısında radikal bir değişiklik yapılmadığı ve atamaları yapılan üst düzey yetkililerin daha önceleri İttihat Terakki döneminde önemli görevler yapmış polisler arasından seçildiği görülmektedir. Bk. Ergut, **a.g.e.**, s. 315.

²⁷ Gülçiçek, **a.g.t.**, s. xii.

²⁸ Gerek Şeyh Sait isyanı gerekse diğer isyanların önlenmesinde ve bastırılmasında, ordunun yanı sıra polis de gözardı edilemeyecek önemli çalışmalar yapmıştır. Bkz. Uğur Mumcu, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925**, Tekin Yaymevi, İstanbul 1994, s. 77-85.

Bu olumsuz duruma karşın Cumhuriyetin ilk yıllarında poliste daha çok profesyonelleşmeye ve polisin takdir yetkisini artırmaya yönelik bazı düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Doğu'daki ayaklanmaları bastırmak amacıyla 1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükûn Yasası, polisler, suçlularla mücadelesinde daha tavizsiz ve çekinmeden hareket etmesi yönünde işini kolaylaştırmıştır. Ancak bu durum ise sonraki yıllarda polis hakkında yapılan şikâyetlerin artışına yol açmıştır²⁹.

1924 Anayasasının idari bölünmede getirdiği düzenlemeye paralel olarak, Polis Teşkilatı Emniyet Umum Müdürlüğü bünyesinde ve il merkezlerinde yeniden organize edilerek hızlı bir gelişme devresine girmiştir³⁰. 1924'te Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'ne bağlı olarak yeni birimler oluşturulmuş ve Umum Müdürden başka, bir Umum Müdür Muavini, Birinci, İkinci ve Üçüncü adı altında üç ayrı Şube, Evrak Memurluğu ve Polis Mecmuası Müdürlüğü görev yapmıştır³¹.

Ancak TBMM'nin açılmasından 1930 tarihine kadar çok fazla yasal düzenleme yapılmamış ve mevcut mevzuat hükümlerine göre işler yürütülmüştür³². 14 Mayıs 1930 tarihinde yürürlüğe giren 1624 sayılı Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanunla Emniyet Teşkilatı'nın teşkilatlanmasıyla ilgili ilk yasal değişiklik yapılmış oldu.³³ Bu kanun incelendiğinde şu hususlar dikkati çekmektedir: Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'nün adı Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü olarak değiştirilerek teşkilat yapısı yeniden düzenlenmiş ve bu arada merkez kuruluşuna günün ihtiyaçlarına göre yeni şubeler eklenmiş, taşra polis teşkilatlarının sayıları artırılmıştır. Bu kanunda Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü, Dâhiliye Vekâleti'nin merkez teşkilatı içinde gösterilmiş ve Umum Müdürlüğün teşkilat

²⁹ Ergut, **a.g.e.**, s. 332.

³⁰ Okçabol, **a.g.e.**, s. 85.

³¹ Mustafa Çufalı, "Türk Polis Tarihi", içinde: **Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis**, Ed. Hasan Hüseyin Çevik- Turgut Göksu, Seçkin yayıncılık, Ankara 2002, s. 26; **İdare**, Dâhiliye Vekâletinin Aylık Mecmuası, "Onbeş Yıl Zarfında Cumhuriyet Zabitasının Çalışmaları Hakkında Rapor" (1938) Yıl: 11, Sayı: 127, 29 Birinci Teşrin 1938. s. 31-32

³² Bu çerçevede Cumhuriyet polisine 1923 yılında 8 kanun, 9 tüzük ve 1 yönetmeliğin görev yüklediği görülmektedir. Bkz. A. Nihat Dünder, "Cumhuriyet Polisi", **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 421, Aralık 1998, s. 461-471. 23 Nisan 1920 ve 1937 tarihleri arasında yayınlanıp daha sonra yürürlükten kaldırılan ve polise görev yükleyen mevzuattan bazıları şunlardır: Anadolu'da Seyahat Edenler Hakkında Hükümler, Sinema ve Tiyatrolar Zabıtası, Türkiye'ye Pasaportsuz Girenlerle Memlekete Girmeleri Yasak Olanlar ve Mülteciler Hakkında Hükümler, Ecnebilerin Seyahat ve İkametleri Hakkında Hükümler, Fuhuşla Mücadele. Bkz. Alyot, **a.g.e.**, s. 634-651.

³³ **Resmi Gazete**, No: 1501, (24 Mayıs 1930), **Düstur**: III. Tertip, Cilt: 6, s. 192-193.

yapısı yeniden düzenlenmiştir. Bu kanunun 5. maddesine göre Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'nün Merkez Teşkilatı; genel emniyet ve asayiş işleriyle görevli Birinci Şube; idarî, beledî ve adlî işlerle görevli İkinci Şube; Memurîn ve Levâzım Müdüriyetinin birleştirilmesiyle oluşan ve özlük işleri, eğitim-öğretim, saymanlık, donatım gibi işlerle görevli Üçüncü Şube; azınlıklar ve yabancılardan sorumlu Dördüncü Şube; teknik, yayın ve istatistik işleriyle görevli Beşinci Şube olmak üzere beş Şube Müdürlüğü ve Umum Müdüre bağlı Müfettişlik ile Umum Müdürlüğe ait haberleşme işleriyle iş sahiplerinin başvurularını kabul ve sonuçlandırma işlerini yürüten Evrak Bürosundan oluşmaktaydı.

1932 yılından itibaren polis teşkilatının kuruluş yapısını yeniden düzenleyen ve polisin görev ve sahip olduğu yetkileri belirleyen üç temel mevzuatın çıkarıldığı görülmektedir³⁴.

1) 30 Haziran 1932 tarih ve 2049 sayılı Polis Teşkilat Kanunu,

2) 4 Temmuz 1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu (PVSK),

3) 4 Haziran 1937 Tarih ve 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu.

Ancak yapılan yasal düzenlemelerde “toplum için gerekli ve herhangi bir çelişki teşkil etmeyen unsurlarının özüne ve esasına bağlı kalınarak köklü değişikliğe tabi tutulmaktan kaçınıldığı görülmektedir. Günün şart ve icaplarına göre bazı ilaveler yapıldığı ve dilin sadeleştirildiği dikkat çekmektedir”³⁵.

a) 30 Haziran 1932 tarih ve 2049 sayılı Polis Teşkilat Kanunu

1932 yılına kadar geçen dönemde emniyete ilişkin hizmetler 1907 (1323) ve 2 Mayıs 1913 (1329) tarihli Polis Nizamnamesi hükümlerine göre yürütülmeye çalışıldığını belirtmiştik. Bu nizamnamenin ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığı durumlarda her yıl bütçe kanununa bağlı kadro cetvellerinde yapılan düzenlemelerle eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır.

³⁴ Bu üç temel mevzuatın yanı sıra 1932–1945 arası 8 tane daha tüzük çıkarılmıştır. Bunlar Polis Enstitüsü ve Okulları Tüzüğü, Sicil ve Gizli Tezkiye, Kıyafet ve Teçhizat, Emniyet Muameleat Memurları, Polis Mesleğine Giriş ve Poliste Terfi Esaslarını Gösteren Tüzükler ve Poliste Yaş Hadlerini Düzenleyen Kanun ile Polisin Disiplinine, Merasim ve Toplantılardaki Rolüne ve Polis Teşkilatı ile Vazifelerine Dair Talimatname'dir. Bkz.: Alyot, **a.g.e.**, s. 652–653.

³⁵ **Hasan Yağar**, Mevzuat Metinlerinde Polis Teşkilatında Yapı ve Görev (1845–1923), (Yaşlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp tarihi Enstitüsü, Ankara, 1988), s. II.

Oysa devletin fonksiyonlarında meydana gelen gelişme ve değişme, bütün kamu hizmetlerine ve doğal olarak güvenlik ve asayiş hizmetlerine de yansımış, daha önceki dönemlerde mevcut olmayan bazı durumlar Cumhuriyet dönemiyle birlikte polise yeni görevler yüklemeye başlamıştı.

Bu çerçevede Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yeni bir teşkilat yapısı ve görev alanlarının belirlenmesi ihtiyacı kendini göstermiş, Cumhuriyet Hükümetleri, polis teşkilatını yeni ve çağdaş ilkelere göre yapılandırmak amacıyla yeni yasal düzenlemeler gerçekleştirmişlerdir. Bu amaçla polis teşkilatında iyileşmeyi, profesyonelleşmeyi ve emniyete ait mevzuatı bütün olarak yenilemeyi hedefleyen 30 Haziran 1932 tarihli ve 2049 sayılı Polis Teşkilat Kanunu çıkarıldı³⁶. Böylece Cumhuriyet döneminde polisin teşkilatlanma boyutuna ilişkin ilk bağımsız ve ayrıntılı düzenleme gerçekleştirilmiş oldu. Bu kanun, bir anlamda mevcut ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalan 1913 tarihli Polis Nizamnamesi'nin zamanın gereklerine göre yeniden gözden geçirilerek düzenlenmesi idi.

46 maddelik 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu'yla, polis mesleğinin derece ve sınıfları belirtilmiş, polis teşkilatının kadro ve dereceleri ile atama, yükselme, denetleme, mesleğe girme ve cezalandırma, yer değiştirme, eğitim, disiplin cezaları ve ödüllendirme esas ve usulleri gösterilmiştir³⁷. Ayrıca polis mesleğine mensup memurlar, merkezde ve vilayetlerde olmak üzere ikiye ayrılmış ve bunların dereceleri belirlenmiştir³⁸. Bu kanunun çıkarıldığı 1932 yılında illerin birçoğunda, polis amiri olarak çeşitli rütbelerden komiser bulunuyordu. Bu olumsuzluğu gidermek için bu illerin büyüklüğüne göre Emniyet Müdürü veya Emniyet Amiri atanmak suretiyle kadrolar takviye edilmiştir. Aynı şekilde polisin genel kadrosu illerin güvenlik ihtiyacı ve nüfusuna göre ayarlanarak en küçük ilde bile en az 10 polis memurunun bulundurulması sağlanmıştır.³⁹ Bunun yanı sıra üç dört kişilik polis kadrosuyla görev yapan illerde polis miktarı artırılarak her ilde adli, idarî ve siyasî büroları kurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bütün sınır ve bazı sahil yerleşim yerlerinde üç polis ve bir komiserden oluşan istihbarat birimleri oluşturulmuştur. Taşrada görev yapan polisin daha da güçlendi-

³⁶ **Düster**, III. Tertip, Cilt: 8, s. 639–652.

³⁷ Yeni kanun, polisin yeniden teşkilatlanmasının yanı sıra görev kıyafetlerinde de değişiklikler öngörüyordu. Bu çerçevede Cumhuriyet döneminde polisin kullandığı kıyafet örnekleri için Bkz.: Arşiv Belgeleri ile Gerçekler- Emniyet Mensuplarının Özlük Dosyalarındaki Diploma, Sertifika ve Üniformalı Resimler, **EGM Yayını**, Ankara 2002.

³⁸ **Düster**, III. Tertip, Cilt: 8, s. 639–640.

³⁹ Alyot, **a.g.e.**, s. 632.

rilmesini öngören bu tedbirlere paralel olarak, merkez ve vilayet polis teşkilatlarının maaşlarındaki artış oranı da dikkat çekmektedir. Örneğin 1925 yılında İstanbul’da polise ödenen maaş 2.808.176 liradan 1933 yılında 3 294 104 liraya yükselirken, aynı yıllar için vilayetlerde bu miktar 278 700 liradan 710 920 liraya yükselmiştir⁴⁰.

Eskiden olduğu gibi polis, üniformalı ve sivil olmak üzere ikiye, üniformalı polis de, atlı ve piyade olmak üzere ikiye ayrıldı. Bu kanunla kadınların da polislik mesleğine girmelerinin yolu açıldı ve kadın adaylarda boy şartı kaldırıldı. Kadın memurlar daha çok ahlâk zabıtası bünyesinde istihdam edildiler. 1933 yılına gelindiğinde Hukuk mezunu bir merkez memuru, lise ve ortaokul mezunu üç komiser ve dokuz sivil polis memuru olmak üzere toplam 13 kadın polis mesleğine girmiş durumdaydı⁴¹. Bu kanunla “ilerisi için iyi unsurlar yetiştirmek üzere” hukuk ve mülkiye mezunlarının polis teşkilatına girişlerini ve yükselmelerini kolaylaştıran hükümler getirilmiş,⁴² fotoğrafçı, tercüman gibi konusunda uzman kişilerin teşkilatta görev yapabilmelerine imkân tanınmış ve yeterince doktor ve sağlık görevlisinin istihdamı öngörülmüştür⁴³.

Bu kanunun en önemli özelliği “*polisin özel bir meslek olduğunun, polis mesleğinde tedris ve talimin mekteplerde yapılmasının ve bunun için lüzumu kadar mektebin açılması gerektiğinin ilk defa, açıkça zikredilmesidir*”⁴⁴.

Bu kanunun yanısıra, 1932 yılında 2050 sayılı kanunla, Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü’nün merkez teşkilatı bünyesinde asayişten sorumlu 6. Şube ve 23 Haziran 1934 tarih ve 2531 sayılı kanunla hudut işlerinden sorumlu 7. Şube kurulmuş ve böylece şube adedi yediye çıkartılmıştır.

b) 4 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu

1934 yılında çıkarılan 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu (PVSK)⁴⁵ ile polisin mevcut yasaları kullanırken karşılaştığı tereddütleri

⁴⁰ Okçabol, **a.g.e.**, s. 135.

⁴¹ Mustafa Çufalı, “Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Gelişimi”, **Çağın Polisi**, Yıl: 6, Sayı: 72, Aralık 2007, s. 14–16.

⁴² Bu kanunla “kaymakamların, icabında, merkez şube müdürlüklerine ve polis müfettişliklerine ve aynı şekilde merkez şube müdürleri ve emniyet müdürlerinin de kaymakamlıklara naklen veya terfian tayinleri kabul olunmuştur.”

⁴³ **Düstur**, III. Tertip, Cilt: 8, s. 652–653.

⁴⁴ Alyot, **a.g.e.**, s. 615.

⁴⁵ **Resmi Gazete**, No: 2751 (14 Temmuz 1934), **Düstur**, Tertip: III, Cilt: 15, s. 575.

gidermek ve mevcut bir takım yetkilerini artırmak, adliye ve polis arasında yaşanan çelişkileri ortadan kaldırmak hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra bu kanunla polise görevi esnasında karşılaşılabileceği sorunlarda yasal korumayı sağlamak ve çeşitli kanunlarda yer alan polisin görev ve yetkilerine ait hükümleri sistemli bir şekilde toplamak amaçlanmıştır⁴⁶. 28 maddeden oluşan bu kanun bundan sonra günümüze kadar uzayan bir süreçte polisin görev ve yetkilerinin hukuki dayanağını teşkil etmiştir.

Polisin görev ve yetkilerini genel hükümler halinde belirleyen bu kanunla ayrıca, polise önleyici görev ve işlenmiş suçlar hakkında gerekli yasal işlemleri yapma görevleri yüklendi. PVSK, polise parmak izi ve fotoğraf alma, filmlerin kontrolü, ifade alma, zabt ve müsadere etme, evlere girme, kimlik sorma, silah kullanma, zor kullanma, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin açılması ve bazı mahallerin kapatılması gibi birçok vazifeler yüklemekte ve yetkilerini düzenlemektedir⁴⁷. 1932 yılında mecliste tartışılmaya başlanan PVSK'nın 18. Maddesi, polise olağanüstü ve devlet güvenliği ile ilgili durumlarda, zararlı çalışmalarda bulunacaklarından kuşku edilen kişileri, en büyük mülki amirinin emri ile çok uzun süre gözetim altına alabilme ve genel araçlara el koyabilme yetkisini düzenliyordu. Bu maddenin son cümlesinde yer alan *“Bu hal ve vaziyetlerin ve devamının takdiri, en büyük mülkiye amirine ait olup, bu sebeplerden dolayı nezaret altına alınacaklar, en büyük mülkiye amirinin takdir ve emri ile sebep ortadan kalkıncaya kadar, nezaret altında tutabilirler”* hükmü Büyük Millet Meclisi'nde tartışmalara yol açtı. Ordu Milletvekili Hamdi Bey, valilere büyük selahiyet verilmesinin istismara neden olacağını, bu nedenle bu yetkinin biraz kısıtlanması gerektiğini söylemiştir. Kocaeli Milletvekili Selahattin Bey ise Hamdi Bey'e karşı çıkarak 'mahallin en büyük mülkiye amirine bu yetkinin verilmesinin hadise ile en yakın bulunması itibariyle ve vaziyeti kavramak noktasından daha faydalı olacağını' söyleyerek kabul edilmesini savunmuştur. Bunun üzerine İçişleri Bakanı Şükrü Kaya uygulamayla ilgili endişelerin olabileceğini, ancak Valilerin merkeze haber ulaştıramayacağı acil durumlarda bu yetkiyi kullanmasının gerekli olduğunu savunmuştur. Daha sonra söz alan Konya milletvekili Refik Beyin ka-

⁴⁶ Alyot, **a.g.e.**, s. 771-774. Osman Sulhi Aksu, Atatürk'ün polisin yeniden yapılandırılması ve yasal düzenlemelerin yapılması konusunda ne kadar titiz olduğunu anlatırken; Polis Vazife ve Selahiyet Kanununu bizzat Atatürk'ün dikte ettiğini belirtmektedir. Bkz. Osman Sulhi Aksu, "Atatürk'ün Polis Sevgesi", **Polis Emeklileri Polis Dergisi**, Sayı: 485, İstanbul 1992, s. 23-24.

⁴⁷ **Düster**, III: Tertip, Cilt: 10, s. 527-530; Alyot, **a.g.e.**, s. 780-811.

nunun lehindeki konuşmasından sonra Hamdi Bey tavrını geri almış ve tasarı kabul edilmiştir⁴⁸.

Yine bu dönemdeki düzenlemelerle polise gerekli gördüğü durumlarda “*muvakkat yakalama*” adı altında tevkif müzekkeresi olmadan da tutuklama hakkı verildi. Ayrıca ev aramalarında savcı ve hâkimden izin alınması zaman kaybı olacağı ve bu arada suçlunun kaçacağı düşünülmesi durumlarda, hiçbir makamdan izin alınmadan da arama yapılabilecektir.

Bu kanunun uygulanma şeklini göstermek amacıyla Polis Vazife ve Selâhiyet Nizamnamesi hazırlanarak 7 Nisan 1938 tarihinde 2/8501 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe kondu. Bu kanunda daha sonraki yıllarda yapılan değişikliklerle bir yandan polisin yetkileri genişletilirken, diğer yandan da bu yetkilerin kullanımı daha demokratik ve kurallara bağlı hale getirildi⁴⁹.

c) 4 Haziran 1937 Tarih ve 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu

Her ne kadar, 1932 yılında kabul edilen Teşkilat Kanunu ile polis teşkilatında bazı yenilikler meydana getirilmiş ise de, gerçek anlamda, 1913 tarihli polis nizamnamesinin eksikliklerini tamamlamaktan ileri gidememiş ve gelişen şartlara cevap vermekte yetersiz kalmıştı⁵⁰. Bu nedenle çeşitli Avrupa devletlerindeki polis örgütleri, eğitim ve öğretim kurumları incelemelerle 4 Haziran 1937 tarihinde daha kapsamlı ve zamanına göre oldukça ileri hükümler taşıyan ve 2049, 2050 ve 2531 sayılı kanunları tümüyle yürürlükten kaldıran, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu kabul edilmiştir⁵¹.

Emniyet teşkilatını bilimsel ve teknik gelişmelere uygun biçimde ve özel hukukla yeniden düzenlemeyi, teşkilatın merkez ve taşra birimlerini

⁴⁸ TBMMZC, Devre: 4, İçtima: 3, Cilt: 23–24 (21 Kasım 1932), s. 410.

⁴⁹ Fikret Toksöz, “Kolluk Kuvvetleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 6, İletişim Yayınları İstanbul 1983, s. 1628.

⁵⁰ Alyot, a.g.e., s. 653.

⁵¹ *Resmî Gazete*, Sayı: 3629 (12.06.1937). TBMM’de kanun üzerinde yapılan görüşmeler esnasında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, kanunun hazırlanış gayesi üzerine bir konuşma yapmış ve “Zabıta kuvveti bir memleketin şekli idaresinin de bir ifadesidir. Polis memleketin iktisadi bir elemanıdır. Arkadaşlar, asayiş ve inzibat olmayan yerde istihsal de olmaz” sözleriyle polise yüklenen misyonu net bir şekilde ifade etmiştir. Bkz. “Yeni Emniyet Teşkilatı Kanunu’nun Büyük Millet Meclisinde Müzakeresi Sırasında Dâhiliye Vekili Bay Şükrü Kaya’nın İradı Buyurduğu Nutuk”, *Polis Dergisi*, Sayı: 310 (31 Temmuz 1937), s. 40-42. Görüşmelerde söz alan diğer vekiller de çok olumlu sözler sarfederek, Emniyet Teşkilatı’nı ileri bir konuma getirmeyi amaçlayan böyle bir kanun tasarısı hazırladıkları için Başbakan İsmet İnönü ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya’yı takdir eden konuşmalar yapmışlardır. Bkz. Gülçiçek a.g.t. s. 126–136.

günün şartlarına göre yeniden oluşturmayı hedefleyen, bu kanun 98 maddeden ibaret olup, Emniyet Teşkilatı'nın günümüzdeki teşkilat yapısının temel dayanağını oluşturmaktadır. Değişik zamanlarda kanuna bazı eklemeler yapılmış, bazı maddeleri yürürlükten kaldırılmış olmakla birlikte günümüzde de hâlâ yürürlüktedir.

Emniyet Teşkilatına yönelik ilk ciddi yasal düzenlemenin yapıldığı 1932 yılından itibaren teşkilatta görev yapan personel sayısında göreceli bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo – II

1932–1938 yılları arasında görev yapan polis sayısı⁵²

Yıllar	Polis Sayısı
1932	3.800
1933	3.742
1934	3.809
1935	4.124
1936	4.260
1937	4.682
1938	4.882

Ancak polisin iş yükünü artıran her alandaki gelişmelere karşın mevcut polis sayısı hâlâ ihtiyacı karşılamaktan uzaktı. Gerekli polis sayısı en az 12 000 olarak tespit edilmişken, kısıtlı bütçe imkânlarından dolayı bu sayı azaltılmıştı.⁵³ Polis sayısı yeterince artırılamayınca, mevcut personeli en verimli şekilde çalıştırma ve polisin gördüğü bazı vazifeleri polisten alma gibi yollara başvurulmaktaydı. Bu nedenle 3201 sayılı kanunun iki ana hedefinden birincisi, polisi sayısal olarak yeterli bir seviyeye getirmek ve böylece polis teşkilatını ilçelere kadar yaymaktı⁵⁴.

Kanunun ikinci önemli hedefi polisi nitelik bakımından takviye etmektir. Bu amaçla; mevcut polislerin refah seviyesini artırmak ve iyi eğitim görmüş ve yetenekli insanların polisliğe katılmalarını sağlamak için polisin maaşı artırıl-

⁵² Demirbaş, **a.g.m.**, s. 148-149.

⁵³ Alyot, **a.g.e.**, s. 656.

⁵⁴ Bu kanundan sonra polis sayısında göreceli bir artış devam etmesine karşın yaklaşan İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz şartlardan dolayı ve bütçe hedefleri tutturulamadığı için 1939 yılında polis alımı yapılamamış ve polis sayısı 3780'e düşmüştür.

mıştır. Bu çerçevede ikinci önemli atılım ise polisin eğitim seviyesini yükseltmek için gerekli eğitim ve bilgi müesseselerinin kurulması olmuştur.

Hükümetin, bu iyileştirmeleri gerçekleştirebilmek için ertesi yıl Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bütçesinde % 22'lik bir artışa gittiği görülmektedir.

Tablo – III

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 1934–1938 Yılları Arasındaki Bütçe Oranları⁵⁵

Yıllar	Lira
1934	4.107.499
1935	4.112.003
1936	4.573.790
1937	5.666.967
1938	7.180.000

3201 sayılı kanun ile Emniyet Teşkilatı'nın merkez ve taşra kuruluşları, görevleri, yapıları, merkezle ve mülkî makamlarla olan ilişkileri, personelin giyimi, özlük hakları yeniden düzenlenmiştir⁵⁶. Bu kanun Emniyet Teşkilatı'nda yapı ve fonksiyon itibarıyla yeni birimlerin oluşmasını sağlamış, daha önce şube olarak hizmet veren birimler çoğaltılmış ve daire reislikleri olarak faaliyete geçmiştir. Ayrıca emniyet teşkilatının bölümleri, meslek dereceleri, mesleğe kabul ve tahsil şartları, meslekten çıkma ve çıkarılma ve disiplinle ilgili hususlar tekrar belirlenmiş, bir memurun bir daha emniyet teşkilatında görev yapmamak üzere meslekten çıkarılma sebepleri hükme bağlanmıştır. Buna göre mesleğe giriş ve tayin işlemlerinin Emniyet Genel Müdürlüğü'nce takip edilmesi suretiyle merkezî denetim tamamen sağlanmış oluyordu. Ayrıca, mesleğe başlayan bayanların, erkek meslektaşları ile aynı haklara sahip olduğu kabul edilerek, evvelce konulan sınırlama kaldırılmıştır.

Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte polis mesleğinde görev yapanların rütbeleri yeniden düzenlenmiştir. Buna göre polis meslek rütbeleri 15 farklı sınıfa ayrılmış ve alacakları ücretler tayin edilmiştir⁵⁷. Kanunun

⁵⁵ Alyot, a.g.e., s. 682.

⁵⁶ Düstur, III: Tertip, Cilt: 18, s. 410–427.

⁵⁷ Arşiv Belgeleri ile Gerçekler, s. 192.

getirdiği bir diğer yenilik, bazı polislerin karakollarda adli işlerle uğraşmak üzere görevlendirilmesidir. Bu uygulamayla polisin her türlü adli işlemlerini adli mercilerin gözetimi altında yapması, böylece doğabilecek kişi hak ve özgürlükleri ihlallerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Bu kanunun, Türk Polisine getirdiği en önemli yenilik, mesleğin manevî benliğine sağladığı enerji ile bilgi müesseselerinin kurulmasıdır⁵⁸.

3. Emniyet Teşkilatı'nın Yapısı

3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'yla Emniyet Teşkilatı yeniden yapılandırılmıştır. Bu kanunun birinci ve üçüncü maddelerine göre, umumi zabıtayı oluşturan polis ve jandarma kuvveti, memleketin umumi emniyet ve asayiş işlerini korumakla mükellef olup, bu işlerden sorumlu bulunan İçişleri Bakanının emrinde bulunmaktadırlar. Kanunun 8. maddesi polisi görev olarak idarî, siyasî ve adlî olarak üç bölüme ayırmaktadır.⁵⁹ Kanunun 1–22. maddelerine göre Emniyet Teşkilatı, Merkez ve Taşra Birimleri olmak üzere başlıca iki bölümde faaliyet göstermiştir.

a) Merkez Teşkilatı

3201 sayılı kanun, eski kanunda mevcut bulunmayan bazı memuriyetler ihdas etmiştir. Yeni kurulan Heyet-i İstihbariye Polis Müfettişliği ve biri siyasî diğeri idarî kısımlara bakan iki “Genel Müdür Yardımcılığı”⁶⁰ makamıyla birlikte, kurulan memuriyetler şunlardır:⁶¹

1. İkinci bir Emniyet Umum Müdür Muavinliği,
2. Teftiş Heyeti Reisliği,
3. Daire Reisliği,
4. Önemli İşler Müdürlüğü,⁶²
5. 8inci ve 9uncu şube müdürlükleriyle arşiv müdürlüğü ve hukuk işleri müdürlüğü, Enstitü müdürlüğü, muavinliği ve dâhiliye müdürlükleri.

⁵⁸ Derviş Okçabol, “Teşkilat ve İdare Bakımından Türk Zabıtasının Tarihi Tekâmül Safahatı ve Bugünkü Türk Polisinin Mahiyet ve Vasıfları”, **Polis Dergisi**, Yıl: 26, Sayı: 6–317, EGM Yayınları Ankara, (Mayıs 1939), s. 21.

⁵⁹ Her ne kadar yasada adli ve idari polis tanımlamaları yapılırsa da, günümüze kadar uzayan bir süreçte böyle bir ayırımın net bir şekilde yapıldığını söylemek mümkün değildir.

⁶⁰ İsmail Metin ve Fethullah Eraslan, **Türk Polis Tarihi**, Cilt: 1, Aslımlar Basım Evi, Ankara 1984, s. 143.

⁶¹ Alyot, **a.g.e.**, s. 670.

⁶² Bugünkü anlamda İstihbarat ve Güvenlik konularından sorumlu idi. Bkz.: **Milletimizin Hizmetinde 150 Yıl (1845-1995)**, EGM Yayını, Ankara, 1995, s. 118.

Bu yeni düzenlemeyle Emniyet Umum Müdürlüğü'nün merkez teşkilatı şu şekilde düzenlenmiştir⁶³:

1. Umum Müdür
2. Umum Müdür muavinleri (2 adet)
3. Teftiş Heyeti Reisliği
4. Dört Daire Reisliği ile bunlara bağlı şube müdürlükleri ve bürolar
5. Hukuk İşleri Müdürlüğü
6. Önemli İşler Müdürlüğü (3 adet büro)
7. Tercüme Bürosu
8. Arşiv Müdürlüğü⁶⁴ (3 adet büro)

Ayrıca Polis Enstitüsü ve İstanbul Polis Okulu doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğü makamına bağlanmıştır.

Daire Reisliklerine bağlı olarak çalışan 9 şubenin görev dağılımı ise şu şekilde belirlenmiştir⁶⁵.

Şube	Görev
1. Şube	Siyasi işler
2. Şube	Kalpazanlık ve dâhili kaçakçılık işleri
3. Şube	Zatışleri
4. Şube	Ecnebilerin işleri
5. Şube	Teknik işleri
6. Şube	Asayiş işleri
7. Şube	Hudut işleri
8. Şube	Levazim işleri
9. Şube	Basın ve yayın işleri

b) İl Teşkilatları

Cumhuriyet yönetimi merkez teşkilatında olduğu gibi il teşkilatlarını da zayıf bir şekilde devralmıştı. Milli Mücadele esnasında birçok ilin işgal al-

⁶³ Cumhuriyetin 60. Yılında Türk Polisi, EGM Yayınları, Ankara 1983, s. 33.

⁶⁴ Arşiv müdürlüğünün ilk kurucusu ve başkanı, Türk siyasi hayatının tanınmış simalarından eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'dir. Çağlayangil ilk memuriyet olarak 29.09.1931 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğünde göreve başlamış ve 28.10.1937 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün de onayladığı üçlü kararname ile Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv Müdürlüğüne atanmıştır. Üç yıl bu görevi sürdüren Çağlayangil, 7.10.1942 tarihinde Bayramiç kaymakamlığına atanmış, 9.12. 1946 tarihinde tekrar Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışmaya başlamıştır. Bkz.: Milletimizin Hizmetinde 150 Yıl, s. 35-37.

⁶⁵ Alyot, a.g.e., s. 680.

tında kalması bu olumsuz durumun başlıca nedeniydi. 1923 yılında 14 ilin polis teşkilatının başında 25–30 lira maaşlı birer polis müdürü; 14 ilin polis teşkilatının başında birer serkomiser (başkomiser); 16 ilin polis teşkilatının başında birer ikinci komiser; 7 ilin polis teşkilatının başında ise bir komiser muavini yönetici olarak görev yapmaktadır⁶⁶. 1926 yılına gelindiğinde emniyet işleri, 20 ilde polis müdürleri, 5 ilde merkez memurları, 23 ilde serkomiserler, 8 ilde ikinci komiserler ve 7 ilde de komiser muavinleri tarafından görülmekteydi⁶⁷. 1927 yılında tüm ülke genelinde 59 polis birimi kurulmuş bulunmaktadır⁶⁸. 1929 yılında illerde 26 emniyet müdürü, 37 merkez memuru, 756 komiser sınıfı, 4210 polis memuru görev yapmaktadır⁶⁹. 1930 tarihinde yürürlüğe giren 1624 sayılı Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun ile Emniyet Teşkilatı'nın taşra polis teşkilatlarının sayıları artırılmıştır. 1933 yılına gelindiğinde 30 vilayette emniyet müdürlüğünün, 27 vilayette ise emniyet memurluğu teşkilatının görev yaptığı görülmektedir⁷⁰.

1934 yılında tüm ülke genelinde 37 Emniyet Müdürü, 41 emniyet memuru, 1043 komiser ve 4154 polis memuru görev yapmaktadır. 1935 yılında 2049 sayılı kanunda yapılan bir değişiklikle polis teşkilatının kurulduğu il sayısı artırılarak emniyet müdürü sayısı 43'e, komiser sayısı 1122'ye, polis memuru sayısı 4510'a çıkarılmıştır⁷¹. Bu kanuna bağlı cetvellerde, o yıllarda ülke düzeyinde toplam teşkilat mevcudunun merkezde 80 ve illerde 5505 olduğu belirtilmektedir⁷². Bununla birlikte 1937 yılında illerin çoğunda 15 ile 60 arasında polis görev yapmaktaydı ve İstanbul, İzmir ve Ankara gibi illerdeki polis sayısı ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktı⁷³.

⁶⁶ Alyot, **a.g.e.**, s. 611. Esasen 1921 Kanuni Esasi'si tarafından idari yapıda, merkeziyet usulünün bütün unsurlarının öngörüldüğü, 10. maddesiyle Türkiye'nin vilayetlere, kazalara ve kazaların da nahiyelerden ayrıldığı, bu yıllarda ülkenin bütün il merkezlerinde polis teşkilatının kurulmuş olduğu ancak bütün illerde emniyet müdürü bulundurmamak mümkün olmadığından, bazı illerde serkomiserlerin ve bazı doğu illerinde de komiser muavinlerinin teşkilatı yönettiği, birçok kaza ve nahiyede ise; emniyet ve asayiş işlerinin jandarma tarafından yerine getirildiği görülmektedir.

⁶⁷ Çufalı, "Türk Polis Tarihi", s. 26.

⁶⁸ Dündar, "Cumhuriyet Polisi", s. 462.

⁶⁹ **Düster**: III. Tertip, Cilt: 5, s. 360; Alyot, **a.g.e.**, s. 613.

⁷⁰ **Emniyeti Umumiye İşleri**, 10'uncu Yıl 1923–1933, Ankara 1933, s. 61.

⁷¹ Okçabol, **a.g.e.**, s. 138–140; Alyot, **a.g.e.**, 632.

⁷² Hüseyin Gülşen, **Emniyet Teşkilatının İdari Yapısı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi, 1985), s. 74.

⁷³ Alyot, **a.g.e.**, s. 654.

Bu nedenle asıl gelişme 1937 yılından sonra yaşanmış ve ülkenin her tarafında taşra teşkilatı kurulmaya başlanmıştır. 3201 sayılı Kanun gereğince, her ilde bir emniyet müdürü ve her ilçede bir emniyet amiri veya emniyet komiseri ve bucak, iskele veya istasyonlarda emniyet komiserlerinin görev yapması sağlanmaya çalışılmıştır⁷⁴. Böylece emniyet ve asayişini sağlamak amacıyla 57 emniyet müdürü, 94 emniyet amiri, 1215 emniyet komiseri ve 4682 polis memurunun görev yaptığı anlaşılmaktadır⁷⁵.

Bu çerçevede il ve ilçelerde polisin fiilî hizmet bakımından en önemli idare birimi olan ve polise verilmiş olan iş ve hizmetlerin bütünüdür. Görmeğe memur birimler olan karakolların yurt çapında kurulması konusunda çalışmalar hızlandırılmıştır. 1940 yılına gelindiğinde ülke çapında 591 polis karakolunun mevcut olduğu görülmektedir⁷⁶.

Bu kanunla mevcut polis sayısının yetersizliğinden doğan açığı kapatmak üzere, bürolarda sivil polislerin yerine bir muamelat sınıfı oluşturulması ve bunların fiili polis kadrolarının dışında kalan, yazışma, muhasebe, lojistik gibi büro işlemlerini yapması hedeflenmiştir. Benzer şekilde adli tebligatların ulaştırılması gibi polise gördürülen bazı lüzumsuz görevlerin polisten alınması gibi yöntemlerle polisin iş yükü azaltılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, gerek duyulan illerde sadece polisler ve ailelerine bakmak üzere yeterince doktor istihdam edilmesi öngörülmüştür.

Bundan sonraki süreçte kanunun öngördüğü şekilde teşkilatlanma çalışmalarının hızlandığı, İkinci Dünya Savaşı yıllarında her ilde bir il emniyet müdürlüğünün kurulu olduğu ve toplam 241 il ve ilçede polis kurulmasının mevcut olduğu anlaşılmaktadır⁷⁷. Bu doğrultuda yürütülen çalışmalar sonucunda, Emniyet Teşkilatı 1950'li yıllara gelinceye kadar, tüm illerde teşkilatlanmasını tamamlamış, ilçe teşkilatlarını da oluşturmuştur.

Osmanlı döneminde başlatılan ve zamanla geliştirilerek uygulanmaya devam olunan parmak izi tekniği, Cumhuriyet döneminde de üzerinde önemle durulan çağdaş bir yöntem olmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan 1930'lu yıllara kadar geçen zaman içinde teknik polis azımsanamayacak bir başarı sağlamıştır⁷⁸. 14 Mayıs 1930 tarihli ve 1624 sayılı Kanun ile be-

⁷⁴ Tongur, **a.g.e.**, s.332-340

⁷⁵ Okçabol, **a.g.e.**, s. 115.

⁷⁶ Okçabol, **a.g.e.**, s. 163

⁷⁷ Alyot, **a.g.e.**, s. 714-716.

⁷⁸ "Cumhuriyetin Fenni Zabitasına Bir Bakış", **Emniyeti Umumiye Müdüriyeti Polis Mecmuası**, Yıl: 20, Sayı: 286, Ankara, 1933, s. 1655.

şinci şube teknik işlere ayrılmıştır. Parmakizi, ayakizi, fotoğraf tetkiki ve bunlardan bir sonuca vararak olayların aydınlatılması için bu şubenin ihtiyaçları karşılanmış ve o günün şartlarında modern bir şekle getirilmiştir⁷⁹. Polisin daha bilimsel yöntemlerle çalışması ve delillerden yola çıkarak sanıklara ulaşılması için Teknik Bürolar (Parmak İzi Daireleri) kurulmaya başlanmıştır. Yalnız parmak izi ve fotoğraf işlerini tek elden yürütmeye başlayan teşkilat, mono daktiloskopi (tek parmak izi), avuç içi, ayak izi ve mulâj (kalıp alma) gibi kısımların ilavesi suretiyle gelişmesine uygun bir yapılanma boyutuna ulaşmıştır.

1938 yılında Polis Enstitüsü öğrencilerinin teknik yönden bilgi ve gör-güsünün artırılması amacıyla, Avrupa ülkelerinde eğitim görmüş uzmanlar tarafından küçük çapta bir kriminalistik laboratuvarı kurularak öğrencilere ders verilmiştir. Daha sonraki yıllarda, laboratuvar daha çok enstitü mezunu öğrenciler arasından seçilen yetenekli asistanların yetiştirilmesi ile meşgul olmuştur⁸⁰. 1940 yılına gelindiğinde birçok ilde “Parmak İzi Birimleri” oluşturulmuş, ayrıca kalıp alma, ayak izi ve delil olabilecek diğer nesnelerin olay yerinden alınmasına başlanmıştır.

Bu dönemde işlevini etkin bir şekilde sürdüren diğer iki önemli birim ise “Atlı Polis Birlikleri” ve “Motosikletli Polis Birlikleri”dir. İlk defa 1898 yılında İstanbul’da süvari polisi olarak göreve başlayan⁸¹ atlı polislerle ilgili 3201 sayılı kanunla yeni bir düzenleme getirilmiştir. Bu yıllarda diğer polis karakolların yanı sıra atlı polis karakolları da kurulmuş, atların beslendiği tavlaların gerekli sağlıklı koşullarda bakılabilmesi için gerekli tedbirler alınmıştır⁸². Atlar sadece taşıt aracı olarak değil, toplumsal olaylarda, merasimlerde ve diğer önleyici zabıta hizmetlerinde kullanılmak üzere yetiştirilmiştir. Motorlu araçların geniş bir biçimde kullanıma girdiği 1950’lere dek polisin en önemli taşıt aracı atlar olmuştur⁸³.

1938 yılından itibaren kuruluş çalışmalarına başlanan “Motosikletli Polis Timleri”, ilk defa 1939 yılında geçit törenlerinde boy göstermiş ve İkinci Dünya Savaşı süresince polis tarafından yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle toplumsal olaylarda, atlı polislerin yanı sıra göstericilerin dağıtılmasında motosikletli polisler önemli görevler düşmüştür.

⁷⁹ Alyot, a.g.e., s. 610.

⁸⁰ Kasım Esen, “Kriminal Polis Laboratuvarlarının Çalışma Yöntemleri ve Alanları”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 413, Aralık 1996, s. 173.

⁸¹ Yaşar Yılmaz, **Açıklamalı Polis Meslek Hukuku**, Mustafa Kitabevi, Ankara 1996, s. 12.

⁸² Alyot, a.g.e., s. 761-762.

⁸³ Metin, “Polis Örgütünün Görevleri ve Yapısı”, s. 1639.

Bu dönemde taşra teşkilatı içerisinde görev yapan bir diğer hizmet sınıfı ise “Çarşı ve Mahalle Bekçileri” idi. Güvenlik kuvvetlerinin nezareti altında bulunan bekçiler, adli ve önleyici zabıta vazifelerinde polis ve jandarmaya yardım etmekle yükümlüydüler. Bu görevleri yerine getirirken zabıta kuvvetlerinin sahip olduğu her türlü hak ve yetkilere sahiptiler. Bekçilerin çalışma şartları, görevleri ve diğer ilgili bazı hususlar, 29 Nisan 1330 (1914) tarihli “Çarşı ve Mahallât Bekçileri Hakkındaki Kanun” hükümlerine göre yapılmıştır. Buna göre şehir ve kasabalarda çarşı ve mahalleler için bekçi kullanılması mecburiyeti getirilmiştir. Ayrıca bekçilerin seçilmesi, ücretlerinin çarşı ve mahalle sakinlerinden toplanması ve kendilerine dağıtılması şekli mahalli idare heyetlerince belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Bekçiler, gerek Millî Mücadele yıllarında, gerekse Cumhuriyet döneminde oldukça yoğun bir mesai sarf etmiş, görev yaptıkları toplumda güvenlik ve huzurun temsilcisi olmuşlardır. Doğdukları yörede istihdam edilen bekçiler, dönemin sosyal yapısı itibariyle devletin gücünü temsil etmişler ve aynı zamanda toplumda asayişin sağlanmasında sözü dinlenen bir unsur olma rolünü üstlenmişlerdir.

Ülkedeki trafik düzenlemesi ise 1953⁸⁴ yılında “Trafik Zabıtası” kurulana kadar, belediyelerce hazırlanan “Seyrüsefer Talimatnamesi” ile 2559 sayılı “Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu” ve “Jandarma Vazife ve Selahiyet Nizamnamesi”nin getirdiği yükümlülüklerle yürütülmeye çalışılmıştır⁸⁵.

c) Cumhuriyet Dönemi Polis Eğitim-Öğretim Kurumları

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla birlikte kurulan hükümetler, Türk Polis Teşkilatı'nın, toplum düzenini çağdaş yönetim anlayışları doğrultusunda koruma ve kollama hususunda etkinleştirilmesi ve bu etkinliğin sağlanmasında inisiyatif kullanabilmesi için çalışanların eğitilmesi konusuna büyük önem verdi⁸⁶ ve profesyonelleşme alanındaki en önemli adımlar po-

⁸⁴ **2000 Yılında Türk Polisi - 155. Yıl**, EGM Yayınları, Ankara 2000, s. 34–35.

⁸⁵ Emniyet teşkilatına yönelik yasal düzenlemelerin yanı sıra Cumhuriyet hükümetlerinin polisi malzeme ve araç-gereç yönünden de güçlendirmeye çalıştığı görülmektedir. Örneğin, ülkenin içinde bulunduğu zorluklara rağmen bu dönemde çeşitli polis hizmetleri için 28.000 lira kıymetinde 6 otomobil, 4500 lira kıymetinde 20 tane motosiklet, 1740 lira kıymetinde 30 tane bisiklet mubayaa edilmiştir. Bkz. “Türk Zabıtasının Cumhuriyete Kadar Geçmiş Haline Bir Bakış”, **Polis Dergisi**, Yıl: 20, Sayı: 286, Ankara, 1933, s. 1637–1646. Aynı şekilde, “1911 yılında İstanbul Polisine kullanılan telefon haberleşme sistemi, 1926 yılında geliştirilerek ülke genelinde otomatik telefon sistemine geçiş çalışmaları başlatılmıştır.” Bkz. Erdoğan, **a.g.m.**, s. 26.

⁸⁶ Nazif Yazman, “Polis Mekteplerinin Tarihçesi”, **Polis Dergisi**, Yıl:23, Sayı: 310, Ankara 1947, s. 4201–4207.

lisin mesleki eğitimi alanında atıldı.⁸⁷ Bu çalışmaların sonucu olarak 1924 yılında mektepsiz polis sayısı mektepli polis sayının nerdeyse üç katı iken, 1933 yılında durumun tam tersine döndüğü görülmektedir⁸⁸.

Bu dönemde yıllarında faaliyet gösteren polis eğitim kurumlarının genel durumu şöyledir:

İl Polis Okulları

Osmanlı Devleti döneminde açılan ve kesintisiz olarak Cumhuriyet döneminde de eğitimine devam eden İstanbul Polis Okulu'na ilaveten; Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan kalkınma hamlesi çerçevesinde artan polis ihtiyacını karşılamak üzere 1923 yılında Sivas⁸⁹ ve Konya'da,⁹⁰ 1925 yılında Trabzon'da⁹¹ birer polis okulu açıldı. Böylelikle çağdaş bir yönetim modeli ile polis yetiştirmek istenirken; diğer yandan da halihazırdaki polisin hizmet-içi eğitimi almasına önem verildiği gösterilmiş oldu⁹². Ancak yaşanan ekonomik zorluklar,⁹³ hedeflenen netice ve faydaların elde edilememesi, gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap vermede ve çağa uygun yapıda polis yetiştirmede yetersiz kalmaları,⁹⁴ öğrenciye kaliteli ve gerekli eğitimi verecek bir kadronun olmaması⁹⁵ gibi sebeplerden dolayı, bu okullar 1931 yılında kapatıldı. Bundan sonra bir süre sadece İstanbul Polis Okulu polis eğitimi görevini yerine getirdi.

⁸⁷ Ergut, **a.g.e.**, s. 345.

⁸⁸ Atilla Bayram, **a.g.t.**, s. 62.

⁸⁹ **Cumhuriyetin 50. yılında İçişleri Bakanlığı ...**, s. 74.

⁹⁰ Yazman, "Polis Mekteplerinin Tarihçesi". Nazif Yazman aynı zamanda bu okulun ilk müdürlüğünü de yapmıştır.

⁹¹ Eyüp Şahin, "Trabzon Polis Okulu", **Trabzon Polis Dergisi**, Eser Ofset, Trabzon, 1999, s. 38-42.

⁹² Tongur, **a.g.e.**, s. 345-346. 1925 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 4.038.547,77 liralık bütçesinin 18.339,27 lirası polisin eğitimi için sarf edilmiştir.

⁹³ Eyüp Şahin, **1907'den 2000'e Polis Okulları**, EGM Yayınları, Ankara 2001, s. 103. 1929 yılında dünya çapında yaşanan ekonomik kriz, bu kararın alınmasında etkili olmuştur.

⁹⁴ Yazman, **a.g.m.**, s. 4206-4207.

⁹⁵ Alyot, **a.g.e.**, s. 815.

⁹⁶ Sadettin Koçak, Ramazan İmal, Fatih Balcı, "Cumhuriyet Dönemi Polis Eğitim Sistemi ve Çağdaş Yaklaşımlar", **Polis Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 34, (Ocak-Şubat-Mart 2003), s. 302-311; **Cumhuriyetin 50. yılında...**, s. 74.

Tablo – IV

Cumhuriyet Döneminde Faaliyet Gösteren Polis Okulları⁹⁶

Polis Okulunun Adı	Açılış Kapanış Tarihi	Dönem Sayısı	Eğitim Süresi	Okuyan Öğrenci Sayısı
Sivas	1923–1931	12	7–10 ay	650
Konya	1923–1931	12	7–10 ay	667
Trabzon	1925–1931	7	5–8 ay	351
İstanbul	1909–1960	82	4–10 ay	9470
			TOPLAM	11.138

Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında da polis okullarına alınacak adayların seçiminde takip edilen tek yol, adayların güçlü kuvvetli ve görünümünün düzgün olmasından ibaretti⁹⁷. Ancak 3201 sayılı Kanunun 28’inci maddesinde; Türk olmak, askerlik hizmetini yapmış olmak, 30 yaşını geçmemiş olmak, 1, 64 metreden kısa olmamak, yönetmelikle tespit edilecek sağlık şartlarına uygun olmak, sarhoşluk ve kumarbazlık gibi fena hallerle tanınır olmamak, süfli işlerle uğraşmamak, ağır hapis veya altı aydan fazla hapis cezasıyla veya namus ve haysiyeti hedef alan suç ile mahkûm olmama, yabancı kız ve kadınla evli olmamak polis olmak için yeterli sayıldı⁹⁸. Bu bağlamda 30 yaşın üstündekilerin polislik mesleğine girişinin engellenmesi, Osmanlı döneminden beri yürütülen polisi gençleştirme çabaları yönündeki en önemli adım oldu. Polisliğe alımda daha merkezi bir yapılanmaya gidildi ve daha önce vilayetlerde ayrı ayrı komisyonlar kurulurken, bu kanunla merkezden tayin usulü kabul edildi.

Lise mezunu olmayanlar polisliğe alındığında, Polis Enstitüsü’nün ilk kısmında veya polis okullarında eğitim görüyorlardı. Lise mezunu olarak teşkilata girenler, ya doğrudan doğruya polis enstitüsüne gönderilmekte veya sırası geldiği zaman sevk edilmek üzere Emniyet Genel Müdürlüğü’nce

⁹⁷ Şahin, **a.g.e.**, s. 117–118. Alışıl gelmiş usul şu şekilde işlerdi; diğer bazı devlet dairelerinde de olduğu gibi o zamanki Ankara’nın meşhur ‘İtfaiye Meydanı’ ve etrafındaki kahvehane ve hanlardan memur adayı toplanırdı. Memur olma niteliklerine sahip olanlar burada bulunur ve herhangi bir memurluk talebi için beklerlerdi. O zamanki şartlarda memur olabilmeyen niteliği ilkokul mezunu veya okur-yazar olmak, askerliğini yapmış olmak ve herhangi bir sakatlığı bulunmamaktı. Polis olmak içinse bunlara ilaveten gösterişli olmak da gerekiyordu. Polis aday adayları eğer siyasi polis olarak görevlendirilecek ise yüzünde şark çıbanı izlerinin bulunmaması önem arz ediyordu. Bkz. Şahin, **a.g.e.**, s. 119–120.

⁹⁸ Şahin, **a.g.e.**, s. 121; Alyot, **a.g.e.**, s. 721.

belirlenen kadroda polis olarak görevlendirilmekteydi. Polis Enstitüsü'nün orta ve yüksek tahsil kısımlarını başarı ile bitiren lise mezunları birinci sınıf emniyet amirliğine terfiden sonra Polis Enstitüsü'nün yüksek tahsil ihtisas kurslarına gönderilmekteydi. Yüksek öğrenim mezunları veya yabancı ülkelerdeki yüksek polis eğitimi veya polis kurslarını başarı ile bitirmiş olanlardan, ilk defa devlet memurluğuna girecek olanlar, doğrudan doğruya komiser muavinliğine stajyer olarak tayin ve polis enstitüsü ihtisas kursuna gönderilmekteydi. Ayrıca, orta öğretimi bitirenler ile jandarma erbaşlığından ayrılmış olanlar veya orta öğretimi bitirmemiş olsalar bile yabancı dil bilen ilköğretim mezunları öncelikli olarak polis mesleğine alınmışlardır.

Bunun yanı sıra emniyet teşkilatının her sene ihtiyaç oranında öğrenciyi yüksek öğrenim kurumlarında okuttuğu ve birçok teşkilat mensuplarını yurt dışına bilgi ve görgü eğitimine gönderdiği anlaşılmaktadır⁹⁹.

Ankara Polis Enstitüsü

Mevcut polis okullarında verilen eğitimler, polis amiri yetiştirmek amacıyla taşımıyordu. Bu nedenle polis amir ihtiyacı Cumhuriyet'in ilk yıllarında düzenli bir şekilde karşılanamamış ve Emniyet Teşkilatı içerisinde önemli bir ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Ayrıca 1931 yılında İstanbul Polis Okulu dışındaki okullar kapatılınca, yeni bir eğitim kurumuna ihtiyaç hissedilmiş ve özellikle polis amirlerinin yetiştirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır¹⁰⁰.

Böylece, polis mesleğine girenlere meslek bilgileri vermek, orta ve yüksek kademe amir yetiştirmek amacıyla o yıllarda Avrupa devletlerinin bazılarında bulunan kuruluşlar ayarında olmak üzere, bir polis okulu açılması plânlandı. Bunun için Lozan Polis Enstitüsü ve Viyana Polis Teşkilatı incelenerek, kurulacak okulun modern bir polis eğitim merkezi olması hedeflendi¹⁰¹. 15 Temmuz 1933'te Ankara Anıttepe'de temeli atılan yeni okul binası yaklaşık 749 448 lira sarfolunmak suretiyle 1936 yılında bitirildi ve 6 Kasım 1937 tarihinde öğrenime başladı¹⁰². Okulun açılmasından beş ay önce çıkarılan ve gerekçesinde meslek personelinin nitelik yönün-

⁹⁹ Alyot, **a.g.e.**, s. 725-726.

¹⁰⁰ Şahin, **a.g.e.**, s. 119-121.

¹⁰¹ İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, 1937 yılında Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun Büyük Millet Meclisi'nde müzakeresi esnasında yaptığı konuşmada, polislik mesleğinin başlı başına bir ilim haline geldiğini ve bu nedenle polisleri bilgilendirmek ve keyfiyetini artırmak için Polis Enstitüsü'nün açılacağını ifade etmiştir. Bkz. "Yeni Emniyet Teşkilat Kanunu'nun ..."

¹⁰² Alyot, **a.g.e.**, s. 815.

den geliştirilmesi için eğitim ve öğretimin gereğini açık ve kesin bir dille ifade eden 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 18. maddesi gereğince bu okula “*Polis Enstitüsü*” adı verildi. Böylece ordudan sonra polis de bir yüksek okula kavuşmuş oldu.

Polis Enstitüsü müdürlüğüne İktisat Vekâleti Seferberlik Müdürlüğü görevini yürüten Dr. Salih Adil Başer getirildi¹⁰³. Enstitü, millî eğitim sistemi şartlarına dayalı ve bağlı olarak, bir yandan polis okullarının bağlı olduğu bir eğitim merkezi, diğer yandan yüksek ihtisas kurslarının yürütüldüğü bir eğitim-öğretim kurumu olarak düşünülmüştü. Doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren ve mesleki Yüksek Okul olarak tasarlanan Polis Enstitüsü, birer yıllık eğitimlerle mesleki ilk, orta ve yüksek tahsil sınıf olmak üzere üç kısmı içermekteydi. İlköğretim kısmında meslek öğretimi görmemiş polis memurları ile polis stajyerleri; orta öğretim kısmında polis komiserleri; yüksek öğretim kısmında emniyet amirleri yetiştirilmekteydi¹⁰⁴. 1938–1939 ders yılı Polis Enstitüsü yüksek tahsil sınıfına 24 başkomiser, yüksek ihtisas kursuna çeşitli rütbelerde 41 personel, orta tahsil sınıfına çeşitli rütbelerde 81 personel katılmış ve kursu başarı ile tamamlayarak mezun olmuşlardır¹⁰⁵.

Enstitü'nün ilk yıllarında Yüksek tahsil sınıfında çeşitli mesleki derslerin yanı sıra çok değişik derslerin müfredata dahil edildiği görülmektedir¹⁰⁶. Enstitü öğrencilerinin bilgi ve görgülerini artırmak amacıyla derslerin haricinde muhtelif konferanslar verilmiş, ayrıca polisin eğitim seviyesini ve kalitesini yükseltmek üzere kurslar ve hizmet içi eğitimler düzenlenmiştir¹⁰⁷.

Polis Koleji

Lise mezunu insanların polis mesleğine girmelerinde görülen zorlukları ve isteksizliği gidermek, lise tahsilli polisler yetiştirmek ve öğrenimleri sırasında kendilerine ayrıca mesleki bilgileri öğretmek üzere Atatürk'ün di-

¹⁰³ Şahin, *İz Bırakan Polisler*, s. 199–200.

¹⁰⁴ Alyot, *a.g.e.*, s. 673.

¹⁰⁵ Okçabol, *a.g.e.*, s. 191-197. 3201 sayılı kanunun 26. maddesinde, 6 ve daha yukarıdaki meslek derecelerine ulaşabilmek için hukuk ve siyasal mezunu olma şartının yer alması, Polis Enstitüsü mezunlarının emniyet müdürü olma yolunu kapamıştır. Bu aksaklık ancak 1959 yılında çıkarılan 7257 sayılı kanunla giderilebilmiştir.

¹⁰⁶ Okçabol, *a.g.e.*, s. 192.

¹⁰⁷ Okçabol, *a.g.e.*, s. 174–184.

rektifleriyle¹⁰⁸ kurulan Polis Koleji, 15 Haziran 1938 tarihinde Anıttepe'deki Polis Enstitüsü binasında eğitime başlamıştır. Polis Koleji'nin ilk müdürlüğünü aynı zamanda Polis Enstitüsü Müdürü olan Dr. Adil Başer yapmış ve 1941 yılına kadar bu görevini devam ettirmiştir.

Teşkilat içerisinde mesleğin ilk adımı sayılan bu okulda öğrenciler bir yandan genel lise seviyesi öğrencisi olarak yetiştirilirken, diğer yandan da disiplin, meslek bilgileri ve yabancı dil bilgisi ile donatılması amaçlanmıştır.

Kolej öğrencilerine, diğer liselerde öğrencilere tanınan bütün haklar tanınmıştır. Polis Kolejini bitirdikten sonra, polis memuru olarak göreve başlayan öğrenciler, 15 sene fiilen hizmet etmedikçe polislikten ayrılamamakta, bu müddetten evvel istifa edenler, hiç bir hak iddia etmeyerek, devletçe tahsilleri için kendilerine yapılan masrafları ödemeğe mecbur tutulmaktaydı¹⁰⁹.

1938 yılında 41 öğrenci ile eğitim-öğretime başlayan Polis Koleji, ilk mezunlarını 1941 yılında verdikten sonra çeşitli nedenlerle 1950 yılında kapatılmış, ancak Polis Koleji mezunlarının meslekte daha başarılı oldukları göz önünde bulundurularak 1958 yılında yeniden öğretime başlamıştır.

4. Emniyet Teşkilatı'nın Yönetim Kadroları ve İç Güvenlik Politikaları

Ankara'da Millî Hükümet'in kurulması ile birlikte Emniyeti Umumiye işleri, 1920 yılında Erzurum Milletvekili Mustafa Durak Bey¹¹⁰ tarafından

¹⁰⁸ Bu noktada Atatürk'ün polise bakışına ve polisin iyi eğitim alması gerektiği yönündeki tavrına değinmekte yarar var. Atatürk, Polis Teşkilatı'nın çağdaş yöntemlerle idare edilmesini ve bunu sağlayacak polis amirlerini yetiştirecek yeni polis okullarının açılmasını istiyordu. Bu amaçla, Çankaya köşkünde bir akşam toplantısı tertip ederek yönetici ve bilim adamlarının konu ile ilgili görüşlerini almak istedi. Atatürk'ün bu fikrine ilk tepki İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'dan geldi. Kaya "Polise mahsus ilk, orta ve yüksek öğretim kurumlarının oluşturulması ve illerde teknik bürolar ve sosyal tesisler açılması, bu fakir bütçemizle şimdilik mümkün değildir, bir müddet daha alışılagelmiş şekilde polis memuru almına devam etmekte yarar vardır" sözleriyle bu düşünceye karşı çıktı. Toplantıya katılanların çoğunluğunun bu düşünceyi desteklemesi üzerine Atatürk, İçişleri Bakanı Şükrü Bey'e hitaben, "O halde kolları sıva, Polis Kolejini ve Polis Enstitüsünü aç, bu müesseselere en iyi ve en değerli hocaları temin et" diye kesin talimatını verdi. Bkz. Aksu, "Atatürk'ün Polis Sevgisi".

¹⁰⁹ Alyot, **a.g.e.**, s. 675.

¹¹⁰ Erzurum Mebusu Mustafa Durak Bey 24 Haziran-31 Eylül tarihleri arasında Emniyet Umum Müdürlüğü görevini yürütmüştür. İlk başta Meclis'te Mustafa Kemal'i destekleyen I. Gruba dâhil olan Durak Bey, daha sonra bu gruptan koparak bağımsız bir milletvekili olarak görevini sürdürmüştür. Bkz. Ahmet Demirel, **Birinci Meclis'te Muhalefet**, İletişim yayınları, İstanbul 1994, s. 130. 1921 yılında Yunan ilerleyişi karşısında Ankara'nın tahliyesi ve meclisin

teşkilatlandırılmaya başlanmış, aynı yıl içinde A. Naci Bey, 1921’de Esat, Nihat ve Murat Beyler,¹¹¹ 1923 yılında İsmail Hamit Bey (Oskaş)¹¹² Emniyet Genel Müdürlüğüne getirilmişlerdir. Böylece Hamit Bey Cumhuriyet döneminin ilk Umum Müdürü olarak 24 Ekim 1923–6 Şubat 1924 tarihleri arasında görev yapmıştır.¹¹³ Bundan sonra 23.02.1924–29.06.1925 tarihleri arasında Muhittin Memduh Üstündağ, 21.09.1925–05.08.1930 tarihleri arasında Mehmet Rifat Danışman, 05.08.1930–17.07.1934 tarihleri arasında Tefvik Hadi Baysal, 20.09.1934–17.07.1939 tarihleri arasında İbrahim Şükrü Sökmensüer Emniyet Genel Müdürü olarak yapmıştır¹¹⁴.

23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılmasıyla başlayan ‘Meclis Hükümetleri’ devri Cumhuriyetin ilân tarihi olan 29 Ekim 1923 tarihine kadar devam etmiş ve bu zaman zarfında beş ayrı “İcra Vekilleri Heyeti” iş başına gelmiştir. I. İcra Vekilleri Heyetinde Dâhiliye Vekilliği görevini dört ayrı milletvekilinin yürüttüğü anlaşılmaktadır. Yeni Türk Devleti’nin ilk Dâhiliye Vekili olan Cami (Baykut) Bey, 3.5.1920–13.7.1920 tarihleri arasında bu görevini sürdürmüş, onun istifası ile boşalan vekâlete Hakkı Behiç (Bayıç) Bey seçilmiş, o da bu görevi 17.07.1920–7.8.1920 arasında yürütmüştür.¹¹⁵ Behiç Bey’in yerine Meclis’in 4 Eylül 1920 tarihli toplantısında Nazım (Resmor-Öztelli) Bey seçilmiştir. Nazım Beyden sonra Dahiliye Vekilliği görevine başlayan Refet Bele askeri görevlerinin yanı sıra 6.9.1920–21.3.1921 ve 30.6.1921–5.8.1921 tarihleri arasında bu görevi yürütmüştür. Daha sonra ise Millî Mücadele süresince Ata Bey (21.4.1921–30.6.1921) ve Ali Fethi Okyar (10.10.1921–4.10.1922 ve 14.8.1923–24.10.1923) Dâhiliye Vekili olarak görev yapmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan hükümetlerde; 30.10.1923–21.5.1924 tarih-

Kayseri’ye nakli gündeme gelince TBMM gizli oturumunda söz alan Mustafa Durak Bey’in konuşmasında söylediği “Ordu şehir bekçisi değil, ordu istiklâl bekçisidir” sözleri, ordunun görev alanını çizmesi ve iç güvenliğe karışmaması gerektiği noktasından dikkat çekicidir. Bkz. Refik Turan, M. Safran, M. Şahin, S. Yalçın, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1994, s. 141.

¹¹¹ Tongur, **a.g.e.**, s. 311.

¹¹² Başka bir araştırmacı İsmail Hamit Bey’in soyisminin Oktay olduğunu belirtmekte ancak herhangi bir kaynak vermemektedir. Bkz. Çufalı, “Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Gelişimi”.

¹¹³ Salih Urgancıoğlu, **Cumhuriyet Devrinde Emniyet Genel Müdürleri**, Sesim Gazetecilik Matbaacılık, İzmit 1973, s. 7–8.

¹¹⁴ Atilla Bayram, **Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Yapısı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 79–81.

¹¹⁵ **İçişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi**, “Görev Yapmış İçişleri Bakanlarımız” <http://www.icisleri.gov.tr/ Icisleri/Web/Gozlem2.aspx?sayfaNo=546>, 27.11.2007

leri arasında Ferit Tek'in, 6.1.1925–2.11.1927 tarihleri arasında M. Cemil Uybadın'ın ve 2.11.1927–11.11.1938 tarihleri arasında Şükrü Kaya'nın¹¹⁶ İçişleri Bakanı olarak görev yaptığı görülmektedir¹¹⁷.

Öncülleri olan İttihatçılarda olduğu gibi, cumhuriyetçi devrimcilere göre de yönetme hakkı ile iç güvenliğin sağlanması arasında doğrudan bir bağlantı vardı¹¹⁸. Bu nedenle Cumhuriyet hükümetlerinin önem verdiği ve öncelik tanıdığı konuların başında yine iç güvenlik konusu gelmektedir. Birinci İnönü Hükümeti (29 Ekim 1923–6 Mart 1924) programında “*dâhilde huzur ve emniyeti ve terakki ve inkişafı temin etmek için Cumhuriyet Hükümeti, kemali azim ve metanetle kemali ısrar ve takip ile hareket edecektir*” denilmektedir¹¹⁹. Ali Fethi (Okyar) Bey Hükümeti (22.11.1924–3.3.1925) programında “*dâhili idarede esasen şayanı memnuniyet bir derecede olan asayişin takva ve teyidiyle umumi sükûn ve huzurun tarsini gayemiz olacaktır*”¹²⁰ denilmektedir. Üçüncü İnönü Hükümeti'nin kurulduğu 4 Mart 1925 tarihinde, ülkedeki en büyük güvenlik olayı Doğu'da patlak veren Şeyh Sait Ayaklanması idi. Bu nedenle hükümet programında yer alan “*umumi huzur ve sükûnun muhafazası ve herhalde devlet nüfuzunun teyit ve tarsini*”¹²¹ için hükümet, süratle alınması gerekli tedbirler çerçevesinde Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarılmasını ve İstiklâl Mahkemelerinin kurulmasını kararlaştırdı¹²². Bu uygulamalarla ilgili Mustafa Kemal'in 1927 Ekiminde, Meclis'te söylediği sözler, ileride bu tür suçlarla mücadelede takip edilmesi gerekli bir ölçü olarak karşımıza çıkmaktadır: “*Takrî-i Sükûn Kanunu'nu ve İstiklâl Mahkemeleri'ni bir baskı vasıtası olarak kullanacağımız düşüncesini ortaya atanlar ve bu düşüncüyü benimsetmeye çalışanlar oldu. (...) Biz, alınan fakat kanunî olan bu olağanüstü tedbirleri, hiçbir zaman ve hiçbir şekilde kanunun üstüne çıkmak için bir vasıta ola-*

¹¹⁶ Şükrü Kaya'nın görev yaptığı dönemin, Emniyet Teşkilatı'nı ilgilendiren en önemli yasal düzenlemelerin yapıldığı dönem olduğunu söylemek mümkündür. Önceki bölümlerde detaylı olarak bahsettiğimiz üzere, özellikle 1932–1938 yılları arasında gerçekleştirilen bu yasal değişiklik ve reform çabalarında Kaya'nın büyük rolü olmuştur.

¹¹⁷ İçişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi.

¹¹⁸ Ergut, a.g.e., s. 298.

¹¹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1923–1960), Başbakanlık Basımevi, Cilt: I, No: 11, Ankara 1978, s. 2.

¹²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, s. 7.

¹²¹ Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, s. 15.

¹²² Hükümetin yaptığı bu yasal düzenlemelere paralel olarak, 1924 yılında toplam polis bütçesi içinde 55.000 lira olan polis istihbaratı'nın bütçesi, 1925 yılında 276.000 liraya çıkarılmıştır. Bkz. Okçabol, a.g.e., s. 158.

rak kullanmadık. Aksine, memlekette huzur ve güvenliği sağlamak için uyguladık. Biz o tedbirleri, milletin medenî ve sosyal alandaki gelişmesinde yararlı kıldık"¹²³.

Dördüncü İnönü Hükümeti (1.11.1927–27.9.1930) programında ülkede huzur ve asayişin hâkim olduğu ve bunun devamının birinci vazife olarak telakki edildiği belirtilerek “*dâhili siyasette biz her şeyden evvel, vatandaşları, hür, rahat ve endişesiz, kendi işlerine bütün tasavvurlarını ve gayretlerini hasretmeye müsait, bir emniyet ve huzur taraftarıyız*” denilmektedir. Programda ayrıca kaçakçılık ve her nevi suiistimalâta karşı sonuna kadar mücadele edileceği vurgulanmıştır¹²⁴. Daha sonra kurulan İnönü hükümetleri döneminde de benzer bir politikalar takip edileceği belirtilmiştir¹²⁵. I. Bayar Hükümeti’nin (1.11.1937–11.11.1938) programında ise polis teşkilatına yönelik somut hedefler belirlendiği görülmektedir. “*Polis teşkilatını kazalara kadar teşmil edeceğiz ve şehirlerde belediye zabıtası polisler tarafından temin edilecektir. Polis ve amirlerinin halkla olan münasebetleri ve halka karşı vazife ve hizmetleri için hususi kurslar tertip edilecektir*”¹²⁶.

Atatürk de muhtelif zamanlarda iç güvenliğin sağlanması konusunda takip edilmesi gerekli politikaları işaret etmiş ve güvenlik güçlerinin çalışmalarından duyduğu memnuniyeti belirtmiştir. Örneğin 1 Mart 1924 tarihinde Meclis’te yaptığı açış konuşmasında “*emniyet ve asayişin muhafaza ve tartsini nokta-i nazarı, o derece mühimdir ki ahvali hâzıra cidden şayanı memnuniyet olmakla beraber, bu hususta mütemadi alâka ve takibatta asla müsamahakâr olamayız*”¹²⁷ sözleriyle asayiş ve huzuru bozmaya yönelik hareketlere asla fırsat verilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. 1929’da TBMM’nin açılış konuşmasında söylediği “*Cumhuriyetin dâhilî siyaseti vatandaşın yaşayışını, hiçbir nüfuz ve tasallutun (saldırının) tesirinde bırakmaksızın, temin etmektir. Bu siyaset, dikkatle takip olunmaktadır. Bu hususta Cumhuriyet jandarma ve zabıtasının, hizmet ve fedakârlığı yüksek takdirinize layıktır*”¹²⁸ sözleriyle güvenlik güçlerini takdir etmiştir. Nitekim Atatürk’ün bu memnuniyetinin bir göstergesi olarak ve Türk milletinin Jan-

¹²³ Kemal Atatürk, **Nutuk (1919 – 1927)**, Bugünkü dille yayına hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara 2007, s. 605.

¹²⁴ **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri**, s. 19–21.

¹²⁵ **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri**, s. 45, 51, 57.

¹²⁶ **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri**, s. 63.

¹²⁷ **TBMMZC**, Devre: II, Birinci İçtima, Cilt: 7, (1 Mart 1340), s. 3.

¹²⁸ **TBMMZC**, Devre: 3, İçtima: 3, Cilt: 13, Birinci İn’ikat (1 Kasım 1919), s. 3.

darma ve Polisine sevgi ve hoşnutluğunu göstermek için 1934 yılında Ankara Yenişehir’de bir Güvenlik Anıtı (Emniyet Abidesi) yaptırılmıştır¹²⁹.

1931 yılında yaşanan bir olay, Atatürk’ün iç güvenlik olgusunu nasıl ele aldığına dair çok önemli bir ipucu sunmaktadır. Yalova kaplıcalarında bir gece Atatürk dostlarına ziyafet vermektedir. Yemek sırasında Özel Kalem’den bir haber gelir. Atatürk’ün yüzü asılır. Yalova-Bursa arasında bir posta otobüsü soyulmuştur. Ziyafet son bulur. Atatürk’ün talimatı üzerine herkes beş dakikada hazırlanır. Bursa’ya varılınca Atatürk der ki: “*Neden böyle hareket ettiğimi herhalde merak ettiniz. Ben bu gece, bu soygun hadisesinden sonra, bu yoldan Bursa’ya gitmeliyim ki, halkıma da itimat gelsin*”. Atatürk’ün bu ilgisi ve iradesi, soyguncuların da çok çabuk bulunup yakalanmasını sağlar¹³⁰.

Atatürk 1937 yılında TBMM’nin açılışında yaptığı konuşmada, Cumhuriyet rejiminin, yurdumuzda huzur ve sükûnun en iyi biçimde yerleşmesini sağladığını, vatandaşların ve bu yurttan oturanların, Cumhuriyet kanunlarının eşit şartları altında kendileri için hazırlanan hürriyet, refah ve saadet imkânlarından azami bir biçimde yararlandıklarını ifade etmiş, ulusumuzun layık olduğu yüksek uygarlık ve refah düzeyine ulaşmasının engellenmesinin düşünülmesine yer bırakılmadığını ve bırakılmayacağını bir kere daha vurgulamıştır¹³¹.

Benzer şekilde, 1938 yılında Atatürk’ün rahatsızlığından dolayı Başbakan Celal Bayar’ın okuduğu TBMM’nin açılış konuşmasında, ilk olarak iç güvenlik olgusu ele alınmış, ulusumuzun ve ülkemizin geçen yılı tam bir huzur ve sükûn içinde, yükselme ve kalkınma çalışmaları ile geçirdiğini kı-

¹²⁹ Atatürk polise olan sevgisini ve güvenini çeşitli vesilelerle dile getirmiştir. Cumhuriyetin 10’uncu kuruluş yıldönümünde yapılan görkemli törenlere katılmak üzere İstanbul Emniyet Müdürlüğüne 100 kişilik bir polis birliği hazırlandı. Emniyet Müdürü Ekrem Şerif Beyin büyük bir emek ve çaba harcayarak törene hazır hale getirdiği bu birlik, 29 Ekim 1933 tarihinde Ankara’daki kutlamalara katıldı. Polis birliğinin yaptığı resmi geçitten sonra Atatürk takdir ve hayranlığını şu sözlerle ifade etmiştir: “*Dün sizin hali tavrınızda mertlik ve erkeklik yürüyüşünüzdeki itiraz ve ciddiyet, size olan haklı itimadı kuvvetlendirirdi ve herkesi memnun etti. Çünkü herkes biliyor ki ve bilmelidir ki, polis ve jandarma kuvvetleri vatandaşlara huzur ve sükûn temin eden, Cumhuriyetin kanunlarına ve medeniyet düşmanlarına karşı kullandığı bir kalkandır. Binaenaleyh, Cumhuriyet kanunlarına, memleketin huzur ve asayişine karşı gelebilecek ve vatandaşların hürriyetine tecavüz edecek her şerrin kafası behemehal bu kalkana çarpmalı ve parçalanmalıdır.*” Bkz. **50. Yılda Polis Magazin Dergisi**, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1973, s. 6.

¹³⁰ **Mustafa Kemal Ulusu**, Atatürk’ün Yanı Başında: Çankaya Köşkü Kütüphanecisi Nuri Ulusu’nun Hatıraları, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 99–100.

¹³¹ **TBMMZC**, Devre: 5, İçtima: 3, Cilt: 20, Birinci İn’ikat (1 Kasım 1937), s. 3.

vançla ifade edilmiştir. Özellikle uzun yıllardan beri süregelen ve zaman zaman gergin bir şekil alan Tunceli’ndeki toplu haydutluk olaylarının belli bir program içindeki çalışmalar sonucu kısa bir sürede ortadan kaldırılarak, bölgede bu gibi olayların bir daha tekrarlanmamak üzere tarihe aktarıldığı vurgulanmıştır¹³².

Sonuç

Günümüzün modern devlet ve toplum yapısında polisin çok önemli bir görev yerine getirdiği ve iç güvenliğin sağlanmasında en önemli kuruluş olduğu düşüncesinin, yeni kurulan Cumhuriyet yönetimi tarafından da benimsenmiş olduğu görülmektedir. Bu nedenle o günün tüm olumsuz şartlarına karşın Cumhuriyet Hükümetleri daha profesyonel ve modern bir polis teşkilatı oluşturabilmek için yeni yasal düzenlemeler yapmışlar, eğitim ve uygulama alanlarında yenileşme çabalarına girişmişlerdir. Bunun sonucu olarak 1920’lerde yok hükmünde olan polis teşkilatı on yıl sonra bürokratikleşmesini sağlamış bir teşkilat haline gelmiştir.

Atatürk, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilelebet yaşaması ve gerçekleştirilen devrimlerin kökleşmesi için, ülkede iç güvenliğin sağlanması gerektiğinin farkındaydı. Çünkü huzur ve güvenliğin sağlandığı bir ülkede halk geleceğe daha güvenle bakacak ve Cumhuriyetin hedeflerinin gerçekleşmesi daha kolay olacaktı. Bunun yanı sıra Atatürk, uluslararası arenada güçlü bir devlet olarak yer almanın en temel şartlarından birisinin kendi ülkesinde huzur ve güvenliği sağlamak olduğunun bilincindeydi. Gerek Millî Mücadele esnasında gerekse Cumhuriyetin ilanından sonra tüm imkânsızlıklara rağmen yaptığı başarılı çalışmalarla Atatürk’ün sevgi ve takdirlerini kazanan Türk polisine, ülkede asayiş ve güvenliğin sağlanmasının yanı sıra, gerçekleştirilen devrimlerin kökleşmesi sürecinde büyük ödevler düşüyordu. Çünkü yüzyıllardır süregelen bir anlayışın yıkılarak ülkede yeni bir Cumhuriyet rejiminin kurulması, bunu kabullenemeyen devrim karşıtı güçlerin yeni rejime karşı açık veya gizli bir tavır almalarına yol açmış ve toplumsal çalkantılar henüz durulmamıştı. Toplumların büyük değişimler yaşadığı dönemlerde, kaçınılmaz bir biçimde bütün toplumu dönüştürme sorumluluğunu paylaşan polis, Cumhuriyetin ilk yıllarında devrimlerin kökleşmesi için yürütülen çabalarda önemli bir rol oynamıştır.

¹³² TBMMZC, Devre: 5, İçtima: 4, Cilt: 27, Birinci İn’ikat (1 Kasım 1938), s. 3.

Bütün bu nedenlerle Cumhuriyet hükümetleri tarafından, polis teşkilatının içinde bulunduğu olumsuzlukları ortadan kaldırmak, polisi her alanda güçlendirmek ve çağdaş ülkelerin polis teşkilatlarının seviyesine çıkarmak için önemli adımlar atıldı. Özellikle polisi nitelik ve nicelik olarak iyileştirmek, polisi profesyonelleştirmek ve yetkilerini artırmak, polisi modern araç gereçlerle donatmak ve çağın gereklerine uygun en iyi eğitim vermek için düzenlemelere gidildi. Bu amaçla kısa zamanda önemli mesafeler alındı. Özellikle polisin eğitimi ve polisle ilgili yasal düzenlemelerin yapılması konusunda Atatürk'ün bizzat direktifleriyle köklü değişimler gerçekleştirildi. İlk Polis Nizamnamesinin yürürlüğe konuluş ve Türk Polis Teşkilatı'nın kuruluş tarihi olarak kabul edilen 1845'den bu yana, yurttaki egemen olan rejimin görüş ve düşüncesine göre şekillenen Emniyet Teşkilatı ile ilgili Cumhuriyet dönemiyle birlikte yeni yasal düzenlemeler ve değişiklikler yapıldı. Teşkilatın amir ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak çağdaş yol ve yöntemlerle eğitim verecek olan Polis Koleji ve Polis Enstitüsü açıldı. Kolejde üst öğrenime hazırlayıcı eğitim verilirken, Polis Enstitüsü'nde Teşkilatın orta ve yüksek amir ihtiyacının karşılanması hususunda çalışmalar yapıldı.

Cumhuriyet hükümetleri yeni kurulan demokratik ve laik Türk Devleti'nin en büyük güvencelerinden birisinin polis teşkilatı olduğunun bilincindeydi. Bu nedenle polis teşkilatına yönelik gerçekleştirilen iyileştirme ve yenileşme çabaları, Türk Polis Teşkilatı'nın gerçek kişiliğini bulmasında önemli bir adım olmuştur. Türkiye, bugün gerek kamu düzenini savunan, gerek kişi hak ve hürriyetlerini koruyan geniş bir Polis Teşkilatı'na sahiptir. Günümüzde modern anlamda bir emniyet teşkilatı haline gelmiş bulunan ve gelişmiş ülke polisleriyle yarışan Türk Polis Teşkilatı'nın bu gelişiminde, hiç kuşkusuz Cumhuriyetin ilk yıllarında başlatılan çalışmaların yadsınamaz bir payı vardır.

KAYNAKÇA

“Cumhuriyetin Fenni Zabıtasına Bir Bakış”, **Emniyeti Umumiye Müdüriyeti Polis Mecmuası**, Yıl: 20, Sayı: 286, Ankara 1933.

“Kimdir bu polis müdürü”, **İstiklal Harbi Gazetesi** (8 Haziran 1919), No.22.

“Türk Zabıtasının Cumhuriyete Kadar Geçmiş Haline Bir Bakış”, **Polis Dergisi**, Yıl: 20, Sayı: 286, Ankara 1933.

“Yeni Emniyet Teşkilat Kanununun Büyük Millet Meclisinde Müzakeresi Sırasında Dâhiliye Vekili Bay Şükrü Kaya'nın İrad Buyurduğu Nutuk”, **Polis Dergisi**, Sayı: 310, 1937.

2000 Yılında Türk Polisi - 155. Yıl, EGM Yayınları, Ankara 2000.

50. Yılda Polis Magazin Dergisi, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 1973.

Aksu, Osman Sulhi, “Atatürk'ün Polis Sevgisi”, **Polis Emeklileri Polis Dergisi**, Sayı: 485, İstanbul 1992.

Alyot, Halim, **Türkiye’de Zabıta, Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum**, Kanaat Basımevi, Ankara 1947.

Arşiv Belgeleri ile Gerçekler- Emniyet Mensuplarının Özlük Dosyalarındaki Diploma, Sertifika ve Üniformalı Resimler, EGM Yayını, Ankara 2002.

Atatürk, Kemal, **Nutuk (1919 – 1927)**, Bugünkü dille yayına hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara 2007.

Aybars, Ergün, **İstiklâl Mahkemeleri (1920–1927)**, I-II, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1988.

Bayram, Atilla, **Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Yapısı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Cumhuriyetin 50. yılında İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Kuruluşu: Tarihi Gelişimi, Görev ve Yetkileri ve 1923–1973 Çalışmaları, II. Kitap, EGM Yayınları, Ankara 1973.

Cumhuriyetin 60. Yılında Türk Polisi, EGM Yayınları, Ankara 1983.

Çufalı, Mustafa, “Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Gelişimi”, **Çağın Polisi**, Yıl: 6, Sayı: 72, Aralık 2007.

Çufalı, Mustafa, “Türk Polis Tarihi”, içinde: **Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis**, Ed. Hasan Hüseyin Çevik- Turgut Göksu, Seçkin yayıncılık, Ankara 2002.

Demirbaş, Cevdet, “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Polis Teşkilatı”, **Polis Dergisi**, Yıl: 11, Sayı: 43, (Ocak-Şubat-Mart 2005).

Demirel, Ahmet, **Birinci Meclis’te Muhalefet**, İletişim yayınları, İstanbul 1994.

Düstur: III. Tertip

Dündar, Ahmet Nihat, “Kuruluş, Gelişme, Değişme”, **150. Kuruluş Yıldönümünde Türk Polisi**, EGM Yayınları, Ankara 1995.

Dündar, Ahmet Nihat, “Cumhuriyet Polisi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 421, Aralık 1998.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Interpol Daire Başkanlığı Web Sayfası, <http://www.egm.gov.tr/interpol/turkce/turkint2.htm>, 05.12.2008.

Emniyeti Umumiye İşleri, 10’uncu Yıl 1923-1933, Ankara 1933.

Erdeha, Kamil, **Yüzellilikler Yahut Millî Mücadele’nin Muhasebesi**, Tekin Yayınevi, I. Basım, İstanbul 1998.

Erdoğan, Fevzi, “Milli Mücadele ve Cumhuriyetin Kuruluşunda Türk Polis Teşkilatı”, **Çağın Polisi**, Yıl: 8, Sayı: 85, Ocak 2009.

Ergut, Ferdan, **Modern Devlet ve Polis: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Topumsal Denetimin Diyalektiği**, İletişim yayınları, İstanbul 2004.

Esen, Kasım, “Kriminal Polis Laboratuvarlarının Çalışma Yöntemleri ve Alanları”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 413, Aralık 1996.

Felek, Burhan, “Geçmişte Asayiş Meselesi”, **Polis Emeklileri Polis Dergisi**, Yıl: 24, Sayı: 298, İstanbul.

Gülççek, Hüseyin, **Emniyet Teşkilatı Hakkında Hükümet Politikaları (1920–1950)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1990).

Gülşen, Hüseyin, **Emniyet Teşkilatının İdari Yapısı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi, 1985).

İçişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, “Görev Yapmış İçişleri Bakanlarımız”, http://w3.icisleri.gov.tr/default.icisleri_2.aspx?content=57.

İdare, Dâhiliye Vekâletinin Aylık Mecmuası, “Onbeş Yıl Zarfında Cumhuriyet Zabıtasının Çalışmaları Hakkında Rapor”, Yıl: 11, Sayı: 127, 29 Birinci Teşrin 1938.

Koçak, Cemil, **Türk-Alman İlişkileri (1929–1939)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

Koçak, Sadettin, Ramazan İmal, Fatih Balcı, “Cumhuriyet Dönemi Polis Eğitim Sistemi ve Çağdaş Yaklaşımlar”, **Polis Dergisi**, (Ocak-Şubat-Mart 2003), Yıl: 9, Sayı: 34.

Metin, İsmail ve Fethullah Eraslan, **Türk Polis Tarihi**, Cilt: 1, Aslımlar Basımevi, Ankara 1984.

Metin, İsmail, “Polis Örgütünün Görevleri ve Yapısı”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: VI, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

Milletimizin Hizmetinde 150 Yıl (1845–1995), EGM Yayını, Ankara 1995.

Mumcu, Uğur, **Kürt-İslam Ayaklanması 1919–1925**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1994.

Okaçbol, Derviş, “Teşkilat ve İdare Bakımından Türk Zabıtasının Tarihi Tekamül Safahatı ve Bugünkü Türk Polisinin Mahiyet ve Vasıfları”, **Polis Dergisi**, Yıl: 26, Sayı: 6–317, EGM Yayınları, Ankara (Mayıs 1939).

Okaçbol, Derviş, **Zabıta Tarihi**, III. Kitap, Polis Enstitüsü Neşriyatı, Ankara, 1940.

Resmi Gazete: Muhtelif sayılar.

Şahin, Eyüp, “Trabzon Polis Okulu”, **Trabzon Polis Dergisi**, Eser Ofset, Trabzon 1999, s. 38–42.

Şahin, Eyüp, **1907’den 2000’e Polis Okulları**, EGM Yayınları, Ankara 2001.

Tahsin Ünal, “Cumhuriyetin İlanından Sonra Yurt Dışına Sürülen 150’likler”, **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı: 18 (Şubat 1969).

Tansel, Selahattin, **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar**, Cilt: I, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayını, Ankara 1973.

TBMMZC, Devre: 3, İçtima: 3, Cilt: 13, Birinci İn’ikat (1 Kasım 1919).

TBMMZC, Devre: 4, İçtima: 3, Cilt: 23-24 (21 Kasım 1932).

TBMMZC, Devre: 5, İçtima: 3, Cilt: 20, Birinci İn’ikat (1 Kasım 1937).

TBMMZC, Devre: 5, İçtima: 4, Cilt: 27, Birinci İn’ikat (1 Kasım 1938).

TBMMZC, Devre: II, Birinci İçtima, Cilt: 7, (1 Mart 1340).

Toksöz, Fikret, “Kolluk Kuvvetleri”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: 6, İletişim Yayınları İstanbul 1983.

Tongur, Hikmet, **Türkiye’de Genel Kolluk**, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, 1946.

Turan, Refik, M. Safran, M. Şahin, S. Yalçın, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1994.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı: 1944–1945, Başbakanlık Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayını, Yayın No: 10, Ankara 1945.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1923–1960), Başbakanlık Basımevi, Cilt: I, No: 11, Ankara 1978.

Urgancıoğlu, Salih, **Cumhuriyet Devrinde Emniyet Genel Müdürleri**, Sesim Gazetecilik Matbaacılık, İzmit 1973.

Yağar, Hasan, **Mevzuat Metinlerinde Polis Teşkilatında Yapı ve Görev (1845–1923)**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp tarihi Enstitüsü, Ankara 1988).

Yazman, Nazif, “Polis Mekteplerinin Tarihçesi”, **Polis Dergisi**, Yıl: 23, Sayı: 310, Ankara 1947.

Yılmaz, Yaşar, **Açıklamalı Polis Meslek Hukuku**, Mustafa Kitabevi, Ankara 1996.

